

The Twenty-Second Word

[This Word consists of Two Stations]

First Station

In the Name of God, the Merciful, the Compassionate.

So God sets forth parables for men, so that they may bear [them] in mind.

(1 Qur'an, 14:25.)

Such are the similitudes which we propound to men that they may reflect.

(2 Qur'an, 59:21.)

One time two men were washing in a pool. Under some **extraordinary influence** they lost their senses

and when they opened their eyes, they saw that it had transported them to a **strange** land.

It was such that with its **perfect order** it was like a country, or rather a town, or a palace.

They looked around themselves in **complete bewilderment**: if it was looked at in one way, a **vast** world was apparent;

if in another, a **well-ordered** country; and if in another, a fine town.

And if it was looked at in still another way, it was a palace which comprised a truly **magnificent** world.

Travelling around this strange world, they **observed** it and saw that **creatures** of one sort were speaking in a fashion, but they did not understand their language.

Nevertheless, it was understood from their signs that they were performing **important** works and duties.

One of the two men said to his friend: "This strange world must have someone to regulate it,

and this **orderly** country must have a lord, and this fine town, an owner, and this **finely made** palace, a master builder.

We must try to know him, for it is understood that the one who brought us here was he. If we do not recognize him, who will help us?

What can we await from these **impotent** creatures whose language we do not know and who do not heed us?

Yirmi İkinci Söz

[İki makamdır]

Birinci Makam

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَتِلْكَ الْأَمْثَالَ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

Bir zaman iki adam, bir havuzda yıkandılar. **Fevkalâde** bir **tesir** altında kendilerinden geçtiler.

Gözlerini açtıkları vakit gördüler ki; **acib** bir âleme götürülmüşler.

Öyle bir âlem ki, **kemâl-i intizâm**ından bir memleket hükmünde, belki bir şehir hükmünde, belki bir saray hükmündedir.

Kemâl-i hayretlerinden etraflarına baktılar. Gördüler ki: Bir cihette bakılsa **azîm** bir âlem görünüyor.

Bir cihette bakılsa, **mutâzam** bir memleket... Bir cihette bakılsa, mükemmel bir şehir...

Diğer bir cihette bakılsa, gâyet **muhteşem** bir âlemi içine almış bir saraydır.

Şu acaib âlemde gezerek **seyran** ettiler. Gördüler ki: Bir kısım **mahlûklar** var; bir tarz ile konuşuyorlar, fakat bunlar onların dillerini bilmiyorlar.

Yalnız işaretlerinden anlaşılıyor ki, **mühim** işler görüyorlar ve ehemmiyetli vazifeler yapıyorlar.

O iki adamdan birisi, arkadaşına dedi ki: "Şu acib âlemin elbette bir müdebbiri

ve şu **mutâzam** memleketin bir mâliki, şu mükemmel şehrin bir sahibi, şu **mûsanna** sarayın bir ustası vardır.

Biz çalışmalıyız, onu tanımalıyız. Çünkü anlaşılıyor ki, bizi buraya getiren odur. Onu tanımazsak kim bize meded verecek?

Dillerini bilmediğimiz ve onlar bizi dinlemedikleri şu **âciz** mahlûklardan ne bekleyebiliriz!

Moreover, surely one who makes a vast world in the form of a country, town, and palace, and fills it from top to bottom with wonderful things, and embellishes it with every sort of adornment, and decks it out with instructive miracles

wants something from us and from those that come here.

#2

We must get to know him and find out what he wants.”

The other man said: “I do not believe it, that there is a person such as the one you speak of, and that he governs this whole world on his own.”

His friend replied to him: “If we do not recognize him and remain indifferent towards him, there is no advantage in it at all, and if it is harmful, its harm will be immense.

Whereas if we try to recognize him, there is little hardship involved, and if there is benefit, it will be great.

Therefore, it is in no way sensible to remain indifferent towards him.”

The foolish man said: “I consider all my ease and enjoyment to lie in not thinking of him.

Also, I am not going to bother with things that make no sense to me.

All these things are the confused objects of chance, they are happening by themselves. What is it to me?”

His intelligent friend replied: “This obstinacy of yours will push me, and a lot of others, into disaster.

It sometimes happens that a whole country is laid waste because of one ill-mannered person.”

So the foolish man turned to him and said: “Either prove to me decisively that this large country has a single lord and single maker, or leave me alone.”

His friend replied: “Your obstinacy has reached the degree of lunacy, and you will be the cause of some disaster being visited on us.

So I shall show you twelve proofs demonstrating that this world which is like a palace, and country which is like town, has a single maker and that it is only he who runs and administers everything.

He is completely free of all deficiency. This maker, who does not appear to us, sees us and everything, and hears our words. All his works are miracles and marvels.

All these creatures whom we see but whose tongues we do not understand are his officials.”

First Proof

Come and look carefully at everything around you: a hidden hand is working within all these works.

Hem koca bir âlemi bir memleket sûretinde, bir şehir tarzında, bir saray şeklinde yapan ve baştan başa hârîka şeylerle dolduran ve müzeyyenâtın envâ'ıyla tezyin eden ve ibretnümâ mu'cizâtlarla donatan bir zât,

elbette bizden ve buraya gelenlerden bir istediği vardır.

Onu tanımalıyız. Hem ne istediğini bilmekliğimiz lâzımdır.”

Öteki adam dedi: “İnanmam, böyle bahsettiğin gibi bir zât bulunsun ve bütün bu âlemi tek başıyla idare etsin.”

Arkadaşı cevaben dedi ki: “Bunu tanımazsak, lâkayd kalsak, menfaati hiç yok; zararı olsa pek azımdır.

Eğer tanımasına çalışsak, meşakkati pek hafiftir, menfaati olursa pek azımdır.

Onun için ona karşı lâkayd kalmak, hiç kâr-ı akıl değildir.”

O serseri adam dedi: “Ben bütün rahatımı, keyfimi; onu düşünmemekte görüyorum.

Hem böyle aklıma sığışmayan şeylerle uğraşmayacağım.

Bütün bu işler, tesadüfî ve karmakarışık işlerdir, kendi kendine dönüyor; benim neme lâzım.”

Akıllı arkadaşı ona dedi: “Senin bu temerrüdün beni de, belki çokları da belaya atacaktır.

Bir edepsizin yüzünden, bâzan olur ki, bir memleket harab olur.”

Yine o serseri dönüp dedi ki: “Ya kat'iyen bana isbat et ki; bu koca memleketin tek bir mâliki, tek bir sâni'i vardır. Yahut bana ilişme.”

Cevaben arkadaşı dedi: “Mâdem inadın divanelik derecesine çıkmış; o inadınla bizi ve belki memleketi bir kahre giriftar edeceksin.

Ben de sana on iki bürhân ile göstereceğim ki: Bir saray gibi şu âlemin, bir şehir gibi şu memleketin, tek bir ustası vardır ve o usta, her şeyi idare eden yalnız odur.

Hiçbir cihette noksanıyeti yoktur. Bize görünmeyen o usta, bizi ve her şeyi görür ve sözlerini işitir. Bütün işleri mu'cize ve hârîkadır.

Bütün bu gördüğümüz ve dillerini bilmediğimiz şu mahluklar onun memurlarıdır.”

Birinci Bürhân

Gel her tarafa bak, her şeye dikkat et! Bütün bu işler içinde gizli bir el işliyor.

For something which has not even an ounce of strength, (*) something as small as a seed, is raising a load of thousands of pounds.

*{This alludes to seeds, which bear trees on their heads.}

And something that does not have even a **particle** of **consciousness** (*) is performing extremely **wise** and **purposeful** works.

*{This indicates delicate plants like the grapevine, which themselves cannot climb or bear the weight of fruits, so throwing their delicate arms around other plants or trees and winding themselves around them, they load themselves onto them.}

That means they are not working by themselves, but that a hidden possessor of power is causing them to work.

If they were independent, it would necessitate all the works which we see everywhere in this land being miracles and everything to be a **wonder-working** marvel. And that is nonsense.

#3

Second Proof

Come, look carefully at the things which adorn all these **plains**, fields, and **dwellings**! There are marks on each telling of that hidden one.

Simply, each gives news of Him like a **seal** or **stamp**.

Look in front of your eyes: what does He make from one ounce of **cotton**? (*)

*{This indicates a seed. For example, a poppy seed like an atom, the kernel of an apricot stone, and a tiny melon seed,

produce from the treasury of mercy woven leaves finer than broadcloth, flowers whiter than linen, and fruits sweeter than sugar and more delicate and delicious than sweets and preserves, and they offer them to us.}

See how many **rolls** of **cloth**, fine linen, and flowered material have come out of it.

See how many sugared delights and round sweets are being made.

If thousands of people like us were to clothe themselves in them and eat them, they would still be **sufficient**.

And look! He has taken a handful of iron, water, earth, **coal**, **copper**, silver, and gold, and made some **flesh** (*) out of them.

*{This indicates the creation of animal bodies from the elements, and living creatures from sperm.}

Çünkü bak, bir dirhem kadar kuvveti olmayan (*) bir çekirdek küçüklüğünde bir şey, binler batman yükü kaldırıyor.

*{Haşiyeye-1: Ağaçları başlarında taşıyan çekirdeklere işaretir.}

Zerre kadar **şuuru** (*) olmayan, gâyet **hakîmane** işler görüyor.

*{Haşiyeye-2: Kendi kendine yükselmeyen ve meyvelerin sikletine dayanmayan üzüm çubukları gibi nazenin nebâtatın, başka ağaçlara lâtif eller atıp sarmalarına ve onlara yüklenmelerine işaretir.}

Demek bunlar kendi kendilerine işlemiyorlar. Onları işlettiren gizli bir kudret sahibi vardır.

Eğer kendi başına olsa, bütün baştan başa bu gördüğümüz memlekette her iş mu'cize, her şey mu'cizekâr bir hârika olmak lâzım gelir. Bu ise, bir safsatadır.

İkinci Bürhân

Gel bütün bu **ovaları**, bu meydanları, bu **menzilleri** süsleyen şeyler üstünde dikkat et. Her birisinde o gizli zâttan haber veren işler var.

Âdeta her biri birer **turra**, birer **sikke** gibi, o gaybî zâttan haber veriyorlar.

İşte gözünün önünde, bak; bir dirhem **pamuktan** (*) ne yapıyor.

*{Haşiyeye-3: Tohuma işaretir. Meselâ: Zerre gibi bir afyon büzrü, bir dirhem gibi bir zerdali nüvati, bir kavun çekirdeği,

nasıl çuhadan daha güzel dokunmuş yapraklar, patiskadan daha beyaz ve sarı çiçekler, şekerlemeden daha tatlı ve köftelerden ve konserve kutularından daha lâtif, daha leziz, daha şirin meyveleri hazine-i rahmetten getiriyorlar, bize takdim ediyorlar.}

Bak, kaç **top çuha** ve patiska ve çiçekli kumaş çıktı.

Bak, ondan ne kadar şekerlemeler, yuvarlak tatlı köfteler yapılıyor ki,

bizim gibi binler adam giyse ve yese, **kâfi** gelir.

Hem de bak, bu demiri, toprağı, suyu, **kömürü**, **bakırı**, gümüşü, altunu gaybî avucuna aldı, bir **et** parçası (*) yaptı; bak gör...

*{Haşiyeye-4: Unsurlardan cism-i hayvanîyi halk ve nutfeden zîhayatı icad etmeye işaretir.}

Look at that and see! O foolish one! These works are **particular** to such a one that

all this land together with all its **parts** is under his **miraculous power** and is **submissive** to his every wish.

Third Proof

Come, look at these **mobile** works of art! (*) Each has been fashioned in such a way that it is simply a miniature sample of the huge palace.

{This alludes to animals and humans. For since animals are tiny **indexes of the world, and man is a **miniature sample** of the universe, whatever there is in the world, a sample of it is in man.}*

Whatever there is in the palace, it is found in these tiny mobile machines.

Is it at all possible that someone other than the palace's maker could come and **include** the **wondrous** palace in a tiny machine?

Also, is it at all possible that although he has included a whole world in a machine the size of a box,

there could be anything in it that was **purposeless** or could be attributed to chance?

That means that however many skilfully fashioned machines you can see, each is like a seal of that hidden one.

Rather, each is like a **herald** or **proclamation**. Through their tongues of disposition they are saying:

“We are the art of One Who can make this entire world of ours as **easily** and simply as He created us.”

Fourth Proof

O my stubborn friend! Come, I shall show you something even stranger.

Look! All these works and things in this land have changed and are changing. They do not stop in any one **state**.

Note carefully that each of these **lifeless** bodies and **unfeeling** boxes has taken on the form of being **absolutely dominant**. Quite simply it is as though each rules all the others.

#4

Look at this machine next to us; (*) it is as though issuing commands;

{The machine indicates fruit-bearing trees. For they bear on their **slender branches hundreds of **workbenches** and **factories**,*

*and weave, adorn, and cook **wonderful leaves, flowers and fruits, and stretch them out to us.***

İşte ey akılsız adam! Bu işler öyle bir zâta **mahsustur** ki;

bütün bu memleket, bütün **eczasıyla** onun **mu'cize-i kuvveti** altında duruyor, her arzusuna **râm** oluyor.

Üçüncü Bürhân

Gel, bu **müteharrik** antika (*) san'atlarına bak! Her birisi öyle bir tarzda yapılmış; âdeta bu koca sarayın bir küçük nüshasıdır.

{Haşiye-5: Hayvanlara ve insanlara işarettir. Zira hayvan, şu âlemin küçük bir **fihristesi ve mahiyet-i insâniye, şu kâinatın bir **misâl-i mûsaggarı** olduğundan; âdeta âlemde ne varsa, insanda nümunesi vardır.}*

Bütün bu sarayda ne varsa, o küçük müteharrik makinelerde bulunuyor.

Hiç mümkün müdür ki, bu sarayın ustasından başka birisi gelip, bu **acib** sarayı küçük bir makinede **dercetsin**!

Hem hiç mümkün müdür ki, bir kutu kadar bir makine bütün bir âlemi içine aldığı halde,

tesadüfî veyahut **abes** bir iş içinde bulunsun!

Demek bütün gözün gördüğü ne kadar antika makineler var, o gizli zâtın birer sikkesi hükmündedirler.

Belki birer **dellâl**, birer **ilânname** hükmündedirler. Lisan-ı halleriyle derler ki:

“Biz öyle bir zâtın san'atıyız ki: Bütün bu âlemimizi, bizi yaptığı ve **sühuletle** icad ettiği gibi kolaylıkla yapabilir bir zâttır.”

Dördüncü Bürhân

Ey muannid arkadaş! Gel, sana daha acibini göstereceğim.

Bak, bu memlekette bütün bu işler, bu şeyler değişti, değişiyor, bir **hâlette** durmuyor.

Dikkat et ki, bu gördüğümüz **câmid** cisimler, **hissiz** kutular; birer **hâkim-i mutlak** sûretini aldılar; âdeta her bir şey, bütün eşyaya hükmediyor.

İşte bu yanımızdaki bu makineye bak; (*) güya emrediyor.

{Haşiye-6: Makine, meyvedâr ağaçlara işarettir. Çünkü yüzer **tezgâhları, fabrikaları incecik dallarında taşıyor gibi;*

hayretnümâ yaprakları, çiçekleri, meyveleri dokuyor, süslendiriyor, pişiriyor, bizlere uzatıyor.

And majestic trees like the pine and the cedar, even, set up their workbenches on dry rock, and work.}

all the necessities and substances necessary for its adornment and functioning come hastening to it from distant places.

Look over there: that lifeless body (*) is as though beckoning; it makes the largest bodies serve it and work in its own workplace.

*{This alludes to grains, seeds, and the eggs of flies.}

For example, a fly leaves its eggs on the leaves of the elm.

Suddenly the huge tree turns its leaves into a mother's womb and a cradle for the eggs, and into a store full of a food like honey.

Simply, in that way the tree, which is not fruit-producing, produces fruits bearing spirits.}

Make further analogies in the same way.

Simply, everything subjugates to itself all the beings in this world.

If you do not accept the existence of that hidden one, you have to attribute all his skills, arts, and perfections in the stones, earth, animals, and creatures resembling man everywhere in this land to the things themselves.

In place of a single wonder-working being, which your mind deems unlikely, you have to accept millions like him, who are both opposed to one another, and similar, and one within the other,

so they do not cause confusion everywhere and the order be spoiled.

Whereas if two fingers meddle in a country, they cause confusion.

For if there are two headmen in a village, or two governors in a town, or two kings in a country, the result is chaos. So what about an infinite, absolute ruler?

Fifth Proof

O my sceptical friend! Come, look carefully at the inscriptions of this vast palace, look at all the adornments of the town, see the ordering of this whole land, and reflect on all the works of art in this world!

See! If these inscriptions are not worked by the pen of one hidden who possesses infinite miracles and skills, and are attributed to unconscious causes, to blind chance and deaf nature,

then every stone and every plant in this land has to be an inscriber so wondrous it can write a thousand books in every letter and include millions of works of art in a single inscription.

Halbuki çam ve katran gibi muhteşem ağaçlar, kuru bir taştta tezgâhını atmış, çalışıp duruyorlar.}

İşte onun tezyinatına ve işlemesine lâzım levazımat ve maddeler, uzak yerlerden koşup geliyorlar.

İşte oraya bak: O şuarsuz cisim (*) güya bir işaret ediyor, en büyük bir cismi, kendine hizmetkâr ediyor, kendi işlerinde çalıştırıyor.

*{Haşiye-7: Hububata, tohumlara, sineklerin tohumcuklarına işarettir.}

Meselâ bir sinek bir karaağacın yaprağında yumurtasını bırakır.

Birden o koca karaağaç, yapraklarını o yumurtalara bir rahm-ı mâder, bir beşik, bal gibi bir gıda ile dolu bir mahzene çeviriyor.

Âdeta o meyvesiz ağaç, o sûrette zîruh meyveler veriyor.}

Daha başka şeyleri bunlara kıyas et. Âdeta her bir şey, bütün bu âlemdeki hilkatleri müsahhar ediyor.

Eğer o gizli zâtı kabûl etmezsen, bütün bu memleketteki taşında, toprağında, hayvanında, insana benzer mahluklarda; o zâtın bütün hünerlerini, san'atlarını, kemâlâtlarını, birer birer (o şeylere) vereceksin.

İşte aklın uzak gördüğü bir tek mu'ciznümâ zâtın bedeline, milyarlar onun gibi mu'ciznümâ, hem birbirine zıd, hem birbirine misil, hem birbiri içinde bulunsun;

bu intizâm bozulmasın, ortalığı karıştırmassınlar.

Halbuki bu koca memlekette iki parmak karışsa, karıştırır.

Çünkü bir köyde iki müdür, bir şehirde iki vali, bir memlekette iki padişah bulunsa, karıştırır. Nerede kaldı, hadsiz hâkim-i mutlak beraber bulunsun!

Beşinci Bürhân

Ey vesveseli arkadaş! Gel, bu azîm sarayın nakışlarına dikkat et ve bütün bu şehrin zînetlerine bak ve bütün bu memleketin tanzimatını gör ve bütün bu âlemin san'atlarını tefekkür et!

İşte bak: Eğer nihayetsiz mu'cizeleri ve hünerleri olan gizli bir zâtın kalemi işlemezse, bu nakışları sâir şuarsuz sebeblere, kör tesadüfe, sağır tabiata verilse,

o vakit ya bu memleketin her bir taşı, her bir otu, öyle mu'ciznümâ nakkaş, öyle bir hârikulâde kâtib olması lâzım gelir ki, bir harfte bin kitabı yazabilsin, bir nakışta milyonlar san'atı dercedebilsin.

Because look at the inscription on these stones; (*) in each are the inscriptions of all the palace, and the laws ordering all the town, and the programmes for organizing the whole country.

*{This alludes to man, the fruit of the tree of creation, and to the fruit which bears its tree's programme and index.

For whatever the pen of power has written in the great book of the universe, it has written its summary in man's nature.

And whatever the pen of Divine Determining has written in a tree the size of a mountain, it has also included it in its fruit the size of a finger nail.}

That means that it is as wonderful to make these inscriptions as to make the whole country.

In which case, all the inscriptions, all the works of art, are proclamations of that hidden one, and seals of his.

#5

Since a letter cannot exist without showing the one who wrote it, and an artistic inscription cannot exist without making known its inscriber,

how is it that an inscriber who writes a huge book in a single letter and inscribes a thousand inscriptions in a single inscription, should not be known through his writing and through his inscribing?

Sixth Proof

Come, let us go out onto this broad plain. (*)

*{This indicates the face of the earth in the spring and summer.

For the groups of hundreds of thousands of different creatures are created one within the other and written there. They are changed without fault or error and with perfect order.

Thousands of tables of the Most Merciful One are laid out, then removed and replaced by fresh ones. All the trees as though bear trays, all the gardens are like cauldrons.}

On it is a high mountain whose summit we shall climb to so that we can see all the surrounding country. We shall take with us a good pair of binoculars which will bring everything close,

for strange things are happening in this strange land. Every hour things are taking place that we could not imagine.

Look! These mountains, plains, and towns are suddenly changing.

And how? In such a way that millions of things are being changed in a most regulated and orderly fashion one within the other.

Çünkü bak bu taşlardaki nakşa, (*) her birisinde bütün sarayın nakışları var, bütün şehrin tanzimat kanunları var, bütün memleketin teşkilât programları var.

*{Haşiye-8: Şecere-i hilkatın meyvesi olan insana ve kendi ağacının programını ve fihristesini taşıyan meyveye işaretir.

Zira kalem-i kudret, âlemin kitab-ı kebirinde ne yazmış ise, icmâlini mahiyet-i insâniyede yazmıştır.

Kalem-i kader, dağ gibi bir ağaçta ne yazmış ise, tırnak gibi meyvesinde dahi dercetmiştir.}

Demek bu nakışları yapmak, bütün memleketi yapmak kadar hârikadır.

Öyle ise her bir nakış, her bir san'at, o gizli zâtın bir ilânnamesidir, bir hâtemidir.

Mâdem bir harf, kâtibini göstermeksizin olmaz. San'atlı bir nakış, nakşasını bildirmemek olmaz.

Nasıl olur ki: Bir harfte koca bir kitabı yazan, bir nakışta bin nakşı nakşeden nakşası, kendi kitabıyla ve nakşıyla bilinmesin...

Altıncı Bürhân

Gel, bu geniş ovaya çıkacağız. (*)

*{Haşiye-9: Bahar ve yaz mevsiminde zeminin yüzüne işaretir.

Zira yüzbinler muhtelif mahlûkatın taifeleri, birbiri içinde beraber icad edilir, rûy-i zeminde yazılır. Galatsız, kusursuz, kemâl-i intizâmla değiştirilir.

Binler sofrası-i Rahman açılır, kaldırılır, taze taze gelir. Her bir ağaç birer tablacı, her bir bostan birer kazan hükmüne geçer.}

İşte o ova içinde yüksek bir dağ var. Üstüne çıkacağız, tâ bütün etrafı görülsün. Hem her şeyi yakınlıştıracak güzel dürbünleri de beraber alacağız.

Çünkü bu acib memlekette, acib işler oluyor. Her saatte hiç aklımıza gelmeyen işler oluyor.

İşte bak! Bu dağlar ve ovalar ve şehirler, birden değişiyor.

Hem nasıl değişiyor.. öyle bir tarzda ki: Milyonlarla birbiri içinde işler gâyet muntâzam sûrette değişiyor.

Truly wondrous **transformations** are being wrought, just as though millions of **various** cloths **are being woven** one within the other.

Look! These flowery things **which we** know and are **familiar with** are disappearing

and others have come in their place **in orderly fashion** which resemble them in nature but are different in **form**.

It is quite simply as though this plain and the mountains are each a **page**, and within them are being written hundreds of thousands of different books.

And they are being written faultlessly and without defect. It is **impossible** a hundred times over that these matters should have come about on their own.

Yes, for these works which are **skilfully** and carefully fashioned to an infinite degree to have occurred on their own is impossible a thousand times,

for rather than themselves, they show the artist who fashioned them.

Moreover, the one who did this displays such miracles that nothing at all could be difficult for him.

It is as easy for him to write a thousand books as to write one book. Look all around you;

he both puts everything **in its proper place** with perfect wisdom, and he **munificently** showers the **favours** on everyone of which they are worthy,

and he draws back and opens **general** veils and doors so **bountifully** that everyone's desires are satisfied.

And he sets up tables so **generously** that a feast of **bounties** is given to all the people and animals of this land; each group and individual is given one **particular** and **suitable** for it, even.

So, is there anything more impossible in the world than that there should be anything **attributable to chance** in these matters that we see, or that among these matters that we see there is anything purposeless or vain,

#6

or that **many** hands should be interfering in them, or that their maker should not be **capable** of everything, or that everything should not be **subjugated** to him?

And so, my friend, find a pretext in the face of these if you can!

Seventh Proof

Come, my friend! Now we shall leave these **particular matters** and turn our attention to the mutual positions of the **parts** of this **wondrous** world in the form of a palace.

Look! **Universal works** are being carried out and **general revolutions** are occurring in this world with such order that

Âdeta milyonlar **mütelevvî** kumaşlar birbiri içinde beraber **dokunuyor** gibi, pek acib **tahavvülât** oluyor.

Bak, o kadar **ünsiyyet ettiğimiz** ve tanıdığımız çiçekli-miçekli şeyler kayboldular.

Muntâzaman yerlerine ve mahiyetçe onlara benzer, fakat **sûretçe** ayrı, başkaları geldiler.

Âdeta şu ova, dağlar birer **sahife**; yüzbinlerle ayrı ayrı kitablar içinde yazılıyor.

Hem hatâsız, noksansız olarak yazılıyor. İşte, bu işler yüz derece **muhal**dir ki; kendi kendine olsun.

Evet nihayet derecede **san'atlı**, dikkatli şu işler, kendi kendine olmak bin derece muhaldir ki:

Kendilerinden ziyade, san'atkârlarını gösteriyorlar.

Hem bunları işleyici öyle mu'ciznümâ bir zâttır ki, hiçbir iş, ona ağır gelmez.

Bin kitab yazmak, bir harf kadar ona kolay gelir. Bununla beraber her tarafa bak ki,

hem öyle bir hikmetle her şeyi **yerli yerine** koyuyor ve öyle **mükrimâne** herkese lâayık oldukları **lütûfları** yapıyor;

hem öyle **ihsan-perverane umumî** perdeler ve kapılar açıyor ki, herkesin arzularını tatmin ediyor.

Hem öyle **sehavet-perverane** sofralar kuruyor ki, bütün bu memleketin halklarına, hayvanlarına, her bir taifesine **has** ve **lâyık**, belki her bir ferdine mahsus ismiyle ve resmiyle bir tabla-yı **nîmet** veriliyor.

İşte dünyada bundan muhal bir şey var mı ki, bu gördüğümüz işler içinde **tesadüfî** işler bulunsun veya abes ve faidesiz olsun

veya **müteaddid** eller karışsın veya ustası her şeye **muktedir** olmasın veya her şey ona **müsahtar** olmasın!

İşte ey arkadaş! Haddin varsa buna karşı bir bahane bul!

Yedinci Bürhân

Ey arkadaş gel! Şimdi bu **cüz'iyatı** bırakıp, saray şeklindeki bu **acib** âlemin **eczalarının** birbirine karşı olan vaziyetlerine dikkat edeceğiz.

İşte bak: Bu âlemde o derece intizâm ile **küllî işler** yapılıyor ve **umumî inkişâblar** oluyor ki,

all the rocks, earth, trees, everything in this palace, observe the **universal systems** of the world, and **conform** to them **as if each was acting with will**.

Things which are distant hasten to assist one another.

Now look, a strange caravan (*) has appeared, coming **from the Unseen**.

*{These are the caravans of plants and trees, which bear the sustenance of all the animals.}

The **mounts** in it resemble trees, plants, and mountains. Each bears a **tray of provisions** on its head.

And look, they are bringing the provisions for the **various** animals awaiting them on this side.

And see, the **mighty** electric lamp (*) in that **dome** both furnishes them with light, and cooks all their **food** so well that

*{The mighty electric lamp indicates the sun.}

the foods to be cooked are each attached to a string (*) by an **unseen hand** and held up before it.

*{And the string, and the food attached to it, are the slender branches of trees and their delicious fruits.}

And on this side, see these **wretched**, **weak**, powerless little animals;

how before their heads are attached two **small pumps** (*) full of **delicate** sustenance, like two springs;

it is enough for those powerless creatures to only press their mouths against them.

*{And the two small pumps allude to the breasts of mothers.}

In Short: Just as all the things throughout the world look to one another, so they help one another. And just as they see one another, so they co-operate with one another.

And just as they **perfect** each other's works, so too they support one another; standing shoulder to shoulder, they work together.

Make analogies with this for everything; they are uncountable.

Thus, all these things demonstrate as **decisively** as two plus two equals four that

everything is **subjugated** to the maker of this wondrous palace, that is, to the owner of this strange world.

Everything is like a soldier under his command. Everything turns through his strength.

Everything acts through his command. Everything is **set in order** through his wisdom.

âdeta bütün bu saraydaki mevcûd taşlar, topraklar, ağaçlar, her bir şey, **birer fâil-i muhtar gibi** bütün bu âlemin **nizâmât-ı külliyesini** gözetip, ona göre **tevfik-ı hareket ediyor**.

Birbirinden en uzak şeyler, birbirinin imdadına koşuyor.

İşte bak: **Gaibden** acib bir kabile (*) çıkıp geliyor.

*{Haşiye-10: Umum hayvanatın erzakını taşıyan, nebâtat ve eşcar kabileleridir.}

Merkepleri ağaçlara, nebatlara, dağlara benzerler. Başlarında birer **tabla-yı erzak** taşıyorlar.

İşte bak: Bu tarafta bekleyen **muhtelif** hayvanatın erzaklarını getiriyorlar.

Hem de bak: Bu **kubbede** o **azîm** elektrik lâmbası (*) onlara ışık verdiği gibi, bütün **taamlarını** öyle güzel pişiriyor;

*{Haşiye-11: O azîm elektrik lâmbası, Güneş'e işaretir.}

yalnız, pişirilecek taamlar bir **dest-i gaybî** tarafından birer ipe takılıp (*) ona karşı tutuluyor.

*{Haşiye-12: İp ve ipe takılan taam ise, ağacın ince dalları ve leziz meyveleridir.}

Bu tarafa da bak: Bu **bîçâre zaîf**, **nahif**, kuvvetsiz hayvancıklar...

Nasıl onların başı önünde, **lâtif** gıda ile dolu iki **tulumbacık** (*) takılmış, iki çeşme gibi;

yalnız o kuvvetsiz mahlûk, onu ağzına yapıştırmayı kâfidir.

*{Haşiye-13: İki tulumbacık ise, validelerin memelerine işaretir.}

Elhasıl: Bütün bu âlemin bütün eşyası, birbirine bakar gibi, birbirine yardım eder. Birbirini görür gibi, birbirine el-ele verir.

Birbirinin işini **tekmil** için, birbirine omuz-omuza veriyor. Bel-bele verir beraber çalışıyorlar.

Her şeyi buna kıyas et; tâ'dad ile bitmez...

İşte bütün bu haller, iki kere iki dört eder derecesinde **kat'î** gösterir ki;

şu saray-ı acîbin ustasına yâni şu garib âlemin sahibine her şey **müsahtar**dır. Her şey onun hesabına çalışır.

Her şey ona bir emirber nefer hükmündedir. Her şey onun kuvvetiyle döner.

Her şey onun emriyle hareket eder. Her şey onun hikmetiyle **tanzim** olur.

Everything **helps** the others through his **munificence**.
Everything hastens to the **assistance** of the others through
his compassion, that is, they are made to hasten to it.

Now, my friend, say something in the face of this if you
can!

#7

Eighth Proof

Come, my foolish friend who thinks himself **reasonable**
like my soul! You do not want to recognize the owner of
this **magnificent palace**!

But everything shows him, points to him, testifies to him.
How can you **deny** the **testimony** of all these things?

You have therefore to deny the palace as well, and say:
"There is no world, no country." Deny yourself, too, and
disappear!

Or else come to your senses and listen to me! Now, look,
there are **uniform elements** and **minerals** inside the palace
and **encompassing** the land. (*)

**{As for the elements and minerals, these indicate the
elements of air, water, light, and earth, which have
numerous well-ordered duties;*

*they hasten to the assistance of all needy beings with
dominical leave, enter everywhere and bring help at the
Divine command,*

*and raise all the things necessary for life and suckle living
creatures,*

*and are the source of the weaving and inscribing of the
Divine artefacts, and their progenitors and cradles.}*

Simply, everything appearing in the country is made of
those elements. That means, whoever those things belong
to, everything made of them is also his.

Whoever the field belongs to, the **crops** are his too. And
whoever the sea belongs to, the things within it are also
his.

And look, these textiles, these **decorated woven** materials,
are being made out of a single substance.

It is **self-evidently** the same person who brings the
substance, **prepares** it, and makes it into string. For such a
work would not permit the **participation** of others.

In which case, all the woven, **skilfully made** things are
particular to him.

And look! Every sort of these woven, manufactured
goods is found in every part of

the country;

Her şey onun **keremiyle muavenet eder**. Her şey onun
merhametiyle başkasının **imdadına** koşar, yâni koşturulur.

Ey arkadaş! Haddin varsa buna karşı bir söz söyle!

Sekizinci Bürhân

Gel, ey nefsim gibi kendini **âkil** zanneden akılsız arkadaş!
Şu **saray-ı muhteşem**in sahibini tanımak istemiyorsun!

Halbuki her şey onu gösteriyor, ona işaret ediyor, ona
şehadet ediyor. Bütün bu şeylerin **şehadetini** nasıl **tekzib**
ediyorsun!

Öyle ise, bu sarayı da inkâr et ve "Âlem yok, memleket
yok" de ve kendini de inkâr et, ortadan çık.

Yahut aklını başına al, beni dinle! İşte bak: Şu saray içinde
bulunan ve memleketi **ihâta eden yeknesak unsurlar**,
mâdenler var. (*)

**{Haşiye-14: Unsurlar, madenler ise pek çok muntâzam
vazifeleri bulunan*

*ve izn-i Rabbanî ile her muhtacın imdadına koşan ve emr-i
İlahî ile her bir yere giren, meded veren*

ve hayatın levazimatını yetiştiren ve zihayâtı emziren

*ve masnuat-ı İlahiyenin nescine, nakşına menşee ve
müvellid ve beşik olan hava, su, ziya, toprak unsurlarına
işarettir.}*

Âdeta memleketten çıkan her şey, o maddelerden
yapılıyor. Demek o maddeler kimin mülkü ise, bütün
ondan yapılan şeyler de onundur.

Tarla kimin ise, **mahsulat** da onundur. Deniz kimin ise,
içindekiler de onundur.

Hem bak, bu **dokunan** şeyler, bu **nescolunan münakkaş**
kumaşlar, bir tek maddeden yapılıyor.

O maddeyi getiren, **ihzâr** eden ve ip haline getiren, elbette
bilbedâhe birdir. Çünkü o iş, **iştirâk** kabûl etmez.

Öyle ise bütün nescolunan **san'atlı** şeyler, ona mahsustur.

Hem de bak, bu dokunan, yapılan şeylerin her bir cinsi,
bütün memleketin her tarafında bulunuyor;

they have spread with all their fellows, and are being made and woven together and one within the other, in the same way, at the same instant.

That means they are the work of the same person and the same act through a single command,

otherwise their correspondence and conformity at the same instant, in the same fashion, of the same sort, would be impossible.

In which case, each of these skilfully fashioned things is like a proclamation of that hidden one which points to him.

As if each sort of flowered material, each ingenious machine, each sweet mouthful, is a stamp of that miracle-displaying person; a stamp of his, a mark, a decoration; each says through the tongue of disposition:

“Whose-ever work of art I am, the boxes and shops where I am found are also his property.”

Each inscription says: “Whoever wove me also wove the roll of cloth of which I am a part.”

Every sweet mouthful says: “Whoever makes me and cooks me, the cauldron in which I am is also his.”

And every machine says: “Whoever made me, also makes all those like me who have spread throughout the land, and the one who raises us in every part of it, is also he.

That means he is also the country’s owner. In which case, whoever the owner of all this country and palace is, he may be our owner too.”

#8

For example, in order to be the true owner of a single cartridge-belt or even a button belonging to the government, one also has to own all the factories in which they are made.

If a bragging irregular soldier claims otherwise, he will be told: “They are government property.” And they will be taken from him, and he will be punished.

In Short: Just as the elements in this country all surround and encompass it, and their owner can only be one who owns the whole country,

in the same way, since the works of art that are spread throughout it resemble one another and display a single stamp,

they show that they are the art of a single person who governs everything.

And so, my friend! There is a sign of oneness, a stamp of unity, in this country, that is, this magnificent palace.

bütün ebnâ-yı cinsleriyle öyle intişar etmiş; beraber olarak birbiri içinde, bir tarzda, bir anda yapılıyor, nescediliyor.

Demek bir tek zâtın işidir, bir tek emirle hareket ediyor.

Yoksa böyle bir anda, bir tarzda, bir keyfiyette, bir heyette ittifak ve muvafakat, muhaldir.

Öyle ise bu san'atlı şeylerin her birisi, o gizli zâtın bir ilânnâmesi hükmünde, onu gösteriyor.

Güya her bir çiçekli kumaş, her bir san'atlı makine, her bir tatlı lokma, o mu'ciznümâ zâtın birer sikkesi, birer hâtemi, birer nişanı, birer turrası hükmünde; lisan-ı hal ile her birisi der:

“Ben kimin san'atıyım, bulunduğum sandıklar ve dükkânlar da onun mülküdür.”

Ve her bir nakış der: “Beni kim dokudu ise, bulunduğum top da onun dokumasıdır.”

Her bir tatlı lokma der: “Beni kim yapıyor, pişiriyorsa bulunduğum kazan dahi onundur.”

Her bir makine der: “Beni kim yapmış ise, memlekette intişar eden bütün emsalimi de o yapıyor ve bütün memleketin her tarafında bizi yetiştiren, odur.

Demek memleketin mâliki de odur. Öyle ise, bütün bu memlekete, bu saraya mâlik kimse, o bize mâlik olabilir.”

Meselâ, nasıl mîrîye mahsus tek bir palaska veyahut bir tek düğmeye mâlik olmak için, onları yapan bütün fabrikalara mâlik olmak lâzımdır ki, onlara hakikî mâlik olsun.

Yoksa o boşboğaz başıbozuktan, “mîrî malıdır” diye elinden alınıp, tecziye edilir.

Elhasıl: Nasıl bu memleketin anâsırı, memlekete muhit birer maddedir. Onların mâliki de, bütün memlekete mâlik bir tek zât olabilir.

Öyle de, bütün memlekette intişar eden san'atlar, birbirine benzediği ve bir tek sikke izhar ettikleri için,

bütün memleket yüzünde intişar eden masnûlar, her bir şeye hükmeden tek bir zâtın san'atları olduğunu gösteriyorlar.

İşte ey arkadaş! Mâdem şu memlekette, yâni şu saray-ı muhteşemde bir birlik alâmeti vardır; bir vahdet sikkesi var.

For while being the same, certain things are all-encompassing. And while being **numerous**, some display a unity or **similarity**, since they resemble one another and are found everywhere.

As for **unity**, it shows One of Unity. That means that its maker, owner, lord, and **fashioner** has to be one and the same.

In addition, look carefully at this: from behind **the veil of the unseen** a **thickish** string has appeared. (*)

*{The thickish string alludes to fruit-bearing trees, the thousands of strings, to their branches, and the diamonds, decorations, favours, and gifts, to the varieties of blossoms and fruits.}

Now look, thousands of strings have hung down from it. And see the tips of the strings: a diamond, a decoration, a favour, a gift has been attached to each. Suitable presents are being given to everyone.

Do you know what a **lunatic** action it is not to recognize or thank the one who stretches out from behind the strange veil of the unseen such wondrous **favours** and **gifts**.

Because if you do not recognize him, you will be compelled to say: "These strings are making the diamonds and other gifts on their tips themselves and offering them."

Then you have to attribute to each string the meaning of a king. Whereas before our eyes an **unseen hand** is making the strings too, and attaching the gifts to them.

That means, everything in this palace points to that miracle-displaying one rather than to themselves.

If you do not recognize him, through denying them, you fall a hundred times lower than an animal.

Ninth Proof

Come, my **unreasoning** friend! You do not recognize this palace's owner, and you do not want to recognize him because you **deem** his existence **unlikely**.

You deviate into **denial** because you cannot comprehend with your narrow brain his wondrous arts and acts.

Whereas the true **unlikelyhood**, real **difficulties**, **hardships**, and awesome **trouble** lie in not recognizing him.

For if we recognize him, this whole palace, this world, becomes as easy, as trouble-free as a single thing; it becomes the **means** to the abundance and **plenty** around us.

If we do not recognize him and he does not exist, then everything becomes as **difficult** as this whole palace, because everything is as skilfully made as the palace.

Çünkü bir kısım şeyler, bir iken; ihâtası var. Bir kısım, **müteaddid** ise -fakat birbirine benzediği ve her tarafta bulunduğu için- bir **vahdet-i nev'iyeye** gösteriyor.

Vahdet ise, bir vâhidi gösterir. Demek ustası da, mâliki de, sahibi de, **sânii** de bir olmak lâzım gelir.

Bununla beraber sen buna dikkat et ki, bir **perde-i gayb**dan **kalinca** bir ip çıkıyor. (*)

*{Haşiye-15: Kalınca bir ip, meyvedâr ağaca; binler ipler ise, dallarına ve ipler başındaki elmas, nişan, ihsan, hediyeler ise, çiçeklerin aksamına ve meyvelerin enva'ına işarettir.}

Bak, sonra binler ipler ondan uzanmış. Her bir ipin başına bak: Birer elmas, birer nişan, birer ihsan, birer hediye takılmış. Herkese göre birer hediye veriyor.

Acaba bilir misin ki, böyle garib bir gayb perdesinden, böyle acib **ihsanâtı**, **hedâyâyı** şu mahlûklara uzatan zâtı tanımamak, ona teşekkür etmemek, ne kadar **divanece** bir harekettir.

Çünkü onu tanımazsan bilmeceburiye diyeceksin ki: "Bu ipler; uçlarındaki elmasları, sâir hediyeleri kendileri yapıyorlar, veriyorlar."

O vakit her ipe, bir padişahlık mânâsını vermek lâzım gelir. Halbuki gözümüzün önünde bir **dest-i gaybî**, o ipleri dahi yapıp o hedâyâyı onlara takıyor.

Demek bütün bu sarayda her şey, kendi nefsinden ziyade, o mu'ciznüma zâtı gösteriyor.

Onu tanımazsan, bütün bu şeyleri inkâr etmekle, hayvandan yüz derece aşağı düşeceksin.

Dokuzuncu Bürhân

Gel, ey **muhakemesiz** arkadaşı! Sen şu sarayın sahibini tanımıyorsun ve tanımak da istemiyorsun. Çünkü **istib'ad** ediyorsun.

Onun acib san'atlarını ve hâlâtını, akla sığdıramadığından **inkâra** sapıyorsun.

Halbuki asıl **istib'ad**, asıl **müşkilât** ve hakikî **suubetler** ve dehşetli **külfetler**, onu tanımamaktadır.

Çünkü onu tanısak, bütün bu saray, bu âlem bir tek şey gibi kolay gelir, rahat olur; bu ortadaki ucuzluk ve **mebzuliyete medâr** olur.

Eğer tanımazsak ve o olmazsa, o vakit her bir şey, bütün bu saray kadar **müşkilâtli** olur. Çünkü her şey, bu saray kadar san'atlıdır.

Then neither the abundance nor the plenty would remain. Indeed, not one of these things which we see would pass to anyone's hand, let alone ours. Look at just **the jar of conserve** attached to this string. (*)

*{The jar of conserve indicates the gifts of Divine mercy like melons, water melons, pomegranates, and coconuts, which are the conserves of Divine power, and like tins of milk.}

If it had not emerged from his hidden, **miracle-displaying kitchen**, we could not have bought it for a hundred liras, although we buy it now for forty para. (*)

*{1 Para = 1/40th of a kurush; 100 kurush = 1 lira.}

Yes, all unlikelihood, **difficulty, trouble, arduousness**, indeed, **impossibility**, lies in not recognizing him.

For a tree is given life from one root, through one law, in one centre, and the **formation** of thousands of fruits is as easy as one fruit.

But **if** the fruits **were tied** to different centres and **roots**, and different laws, each fruit would be as difficult to produce as the tree.

And if the **equipping** of an entire army is in one centre, through one law, and from one factory, **as regards quantity** it is as easy as equipping a single soldier.

While if each soldier is equipped from all different places, then to equip one soldier there would have to be as many factories as for the entire army.

Just like these two **examples**, if, in this **well-ordered** palace, this fine town, this **advanced** country, this magnificent world, the creation of all things is attributed to a single being,

it becomes so easy, so light, it is the reason for the infinite **abundance**, availability, and **munificence** we see.

Otherwise everything would become so expensive, so difficult, that if the whole world was given to someone, they could not obtain them.

Tenth Proof

Come, my friend, who has come a little to his senses! We have been here fifteen days (*) now.

*{Fifteen days indicates the age of fifteen, the age of discretion. (See, Bukhari, iii, 232.)}

If we do not know the regulations of this world and do not recognize its king, we shall deserve punishment.

We have no excuse, because for fifteen days, as though given a respite, they did not interfere with us.

O vakit ne ucuzluk ve ne de mebzuliyet kalır. Belki bu gördüğümüz şeylerin birisi, değil elimize, hiç kimsenin eline geçmezdi. Sen, yalnız şu ipe takılan tatlı **konserve kutusuna** bak. (*)

*{Haşiye-16: Konserve kutusu; kudret konserveleri olan kavun, karpuz, nar, süt kutusu hindistan cevizi gibi rahmet hediyeilerine işaretlerir.}

Eğer onun gizli **matbaha-i mu'cizümâsından** çıkmasa idi, şimdi kırk para ile aldığımız halde, yüz liraya alamazdık.

Evet bütün istib'âd, **müşkilât, suubet, helâket** belki **muhâliyet**, onu tanımamaktadır.

Çünkü nasıl bir ağaca bir kökte, bir kanunla, bir merkezde hayat veriliyor. Binler meyvelerin **teşekkülü**, bir meyve gibi sühulet peyda eder.

Eğer o ağacın meyveleri, ayrı ayrı merkeze ve **köke**, ayrı ayrı kanunla **rabtedilse**, her bir meyve bütün ağaç kadar müşkilâtlı olur.

Hem nasıl bütün ordunun **teçizatı** bir merkezde, bir kanunda, bir fabrikadan çıksa; **kemmiyetçe** bir neferin teçizatı kadar kolaylaşır.

Eğer her bir neferin ayrı ayrı yerlerde teçizatı yapılırsa, alınsa; her bir neferin teçizatı için, bütün ordunun teçizatına lâzım fabrikalar bulunması lâzımdır.

Aynen bu iki **misâl** gibi: Şu **muntâzam** sarayda, şu mükemmel şehirde, şu **müterakki** memlekette, şu muhteşem âlemde, bütün bu şeylerin icadı bir tek zâta verildiği vakit

o kadar kolay olur, o kadar hiffet peyda eder ki; gördüğümüz nihayetsiz ucuzluğa ve **mebzuliyete** ve **sehavete** sebebiyet verir.

Yoksa her şey o kadar pahalı, o kadar müşkilâtlı olacak ki, dünya verilse birisi elde edilemez...

Onuncu Bürhân

Gel, ey bir parça insafa gelmiş arkadaş! On beş gündür (*) biz buradayız.

*{Haşiye-17: On beş gün, sinn-i teklif olan on beş seneye işaretlerir.}

Eğer şu âlemin nizâmalarını bilmezsek, padişahını tanımazsak; cezaya müstehak oluruz.

Özrümüz kalmadı. Zira on beş gün (güya bize mühlet verilmiş gibi) bize ilişmiyorlar.

Of course we have not just been left to our own devices. We cannot wander around among these delicate, well-balanced, subtle, skilfully made and instructive creatures like an animal and spoil them; they would not permit us to harm them.

The penalties of this country's august king are bound to be awesome.

You can understand how powerful and majestic he is from the way he orders this huge world as though it was a palace, and makes it revolve like a machine.

He administers this large country like a house, missing nothing.

See, like filling a container and emptying it, he continuously fills this palace, this country, this town, with perfect order, and empties it with perfect wisdom.

#10

Like spreading out a table then clearing it away, varieties of foods are brought in turn and given to eat in the form of a great variety of tables (*) being laid out by an unseen hand in every part of his vast country, and then being cleared away.

*{The tables indicate the face of the earth in summer, during which hundreds of tables of the Most Merciful emerge fresh and different from the kitchens of mercy. Every garden is a cauldron, every tree, a tray-bearer.}

The unseen hand clears away one, then brings another in its place. You see this too, and if you use your head, you will understand that within that awesome majesty is an infinitely munificent liberality.

And see, just as all these things testify to that unseen one's sovereignty and unity,

so too these revolutions and changes which pass on in succession like caravans and are opened and closed from behind that true veil, testify to his continuance and permanence.

For the causes of things disappear along with them.

Whereas the things which we attribute to them, which follow on after them, are repeated.

That means those works are not theirs, but the works of one who does not perish.

It is understood from the the bubbles on the surface of a river disappearing and the bubbles which succeed them sparkling in the same way that what makes them sparkle is a constant and elevated possessor of light.

Similarly, the speedy changing of things and the things that follow on after them assuming the same colours shows that

they are the manifestations, inscriptions, mirrors, and works of art of one who is perpetual, undying, and single.

Elbette biz başboş değiliz. Bu derece nazik san'atlı, mizanlı, letafetli, ibretli masnular içinde hayvan gibi gezip bozamayız, bize bozdurmazlar.

Şu memleketin haşmetli mâlikinin elbette cezası da dehşetlidir.

O zât ne kadar kudretli, haşmetli bir zât olduğunu şununla anlayınız ki: Şu koca âlemi, bir saray gibi tanzim ediyor, bir dolap gibi çeviriyor.

Şu büyük memleketi; bir hâne gibi, hiçbir şey noksan bırakmayarak idare ediyor.

İşte bak, vakit-be-vakit bir kabı doldurup boşaltmak gibi şu sarayı, şu memleketi, şu şehri kemâl-i intizâmla doldurup, kemâl-i hikmetle boşalttırıyor.

Bir sofrayı da kaldırıp indirmek gibi, koca memleketi baştanbaşa, çeşit çeşit sofralar, (*) bir dest-i gaybî tarafından kaldırır, indirir tarzında mütenevvi yemekleri sıra ile getirip yedirir.

*{Haşiye-18: Sofralar ise, yazda zeminin yüzüne işaretir ki, yüzer taze taze ve ayrı ayrı olarak matbaha-i rahmetten çıkan Rahmanî sofralar serilir, değışirler. Her bir bostan bir kazan, her bir ağaç bir tabladır.}

Onu kaldırıp başkasını getirir, sen de görüyorsun ve aklın varsa anlarsın ki, o dehşetli haşmet içinde hadsiz sehavetli bir kerem var.

Hem de bak ki, o gaybî zâtın saltanatına, birliğine bütün bu şeyler şehadet ettiği gibi;

öyle de katile katile arkasından gelip geçen, o hakikî perde perde arkasından açılıp kapanan bu inkılablar, bu tahavvülâtlar; o zâtın devamına, bekasına şehadet eder.

Çünkü zeval bulan eşya ile beraber esbabları dahi kayboluyor.

Halbuki onların arkasından, onlara isnad ettiğimiz şeyler, tekrar oluyor.

Demek o eserler, onların değilmiş; belki zevalsız birinin eserleri imiş.

Nasıl ki bir ırmağın kabarcıkları gidiyor, arkasından gelen kabarcıklar, gidenler gibi parladığından anlaşılıyor ki; onları parlattıran, daimî ve yüksek bir ışık sahibidir.

Öyle de: Bu işlerin sür'atle değışmesi, arkalarından gelenlerin aynı renk alması gösteriyor ki;

zevalsız daimî bir tek zâtın cilveleridir, nakışlarıdır, âyinelidir, san'atlarıdır.

Eleventh Proof

Come, my friend! Now I shall show you a **decisive proof** as powerful as the ten previous ones.

We shall board a boat, (*) and sail to a **peninsula**, far away.

*{The ship indicates history, and the peninsula, the Era of Bliss or Age of the Prophet (PBUH).}

Through casting off the dress of this low civilization on its dark shore, entering the seas of time, boarding the ship of history and alighting at the Arabian Peninsula and Era of Bliss, and visiting the Glory of the World (PBUH) at his duties, we know that

he is a proof of Divine Unity so brilliant that he illuminates the entire globe and the two faces of the past and the future, and disperses the darkness of unbelief and misguidance.}

For the key to this **riddle-filled** world will be there.

Moreover, everyone is looking to that peninsula and awaiting something from it; they are receiving orders from there. See, we are going there.

Now we have arrived and have alighted on the peninsula. There is a vast **gathering**, a great **concourse**, as though all the important people of the country have gathered there.

Look carefully, this **great community** has a leader. Come, we shall draw closer; we must become acquainted with him.

Look! What brilliant **decorations** he has, more than a thousand of them. (*)

*{The thousand decorations are the miracles of Muhammad (PBUH), which according to those who have investigated them, reach nearly a thousand. (Bayhaqi, Dala'il, i, 10.)}

How powerfully he speaks! How pleasant is his conversation! In these two weeks I have learnt a little of what he says. You learn them from me.

See, he is speaking of this country's **miracle-displaying** king. He is saying that **the glorious king** sent him to us.

On Birinci Bûrhân

Gel ey arkadaş! Şimdi sana geçmiş olan on bûrhân kuvvetinde **kat'î** bir **bûrhân** daha göstereceğim.

Gel, bir gemiye bineceğiz; (*) şu uzakta bir **cezire** var, oraya gideceğiz.

*{Haşiye-19: Gemi tarihe ve cezire ise Asr-ı Saadet'e işarettir.}

Şu asrın zulümatlı sahilinde, mimsiz medeniyetin giydirdiği libastan soyunup, zamanın denizine girip, tarih ve siyer sefinesine binip, Asr-ı Saadet ceziresine ve Ceziret-ül Arab meydanına çıkıp, Fahr-i Âlem'i (A.S.M.) iş başında ziyaret etmekle biliriz ki,

o zât o kadar parlak bir bûrhân-ı tevhiddir ki, zeminin baştanbaşa yüzünü ve zamanın geçmiş ve gelecek iki yüzünü ışıklandırmış, küfür ve dalâlet zulümatını dağıtmıştır.}

Çünkü bu **tılsımlı** âlemin anahtarları orada olacak.

Hem herkes o cezireye bakıyor, oradan bir şeyler bekliyor, oradan emir alıyorlar. İşte bak gidiyoruz.

Şimdi şu cezireye çıktık. Bak pek büyük bir **içtima** var. Şu memleketin bütün büyüklüğü buraya toplanmış gibi, mühim **ihtilal** görünüyor.

İyi dikkat et. Bu **cem'iyet-i azîmenin** bir reisi var. Gel daha yakın gideceğiz. O reisi tanımalıyız.

İşte bak ne kadar parlak ve binden (*) ziyade **nişanları** var.

*{Haşiye-20: Bin nişan ise, ehl-i tahkik yanında bine baliğ olan mu'cizât-ı Ahmediyedir. (A.S.M.)}

Ne kadar kuvvetli söylüyor. Ne kadar tatlı bir sohbet ediyor. Şu on beş gün zarfında, bunların dediklerini ben bir parça öğrendim. Sen de benden öğren.

Bak o zât, şu memleketin **mu'ciznü mâ** sultanından bahsediyor. O **sultan-ı zîşan**, beni sizlere gönderdi söylüyor.

And he is displaying such wonders that they leave no doubt that he is his special envoy.

Look carefully, it is not only the **creatures** on this peninsula that are listening to what he says; he is making the whole country hear **in wondrous fashion**.

For near and far everyone is trying to hear the speech here.

It is not only humans that are listening, animals are listening too. Look, even the mountains are listening to the commands he brought so that they are stirring in their places,

and the trees, too, move to the place that he indicates. He brings forth water from wherever he wishes. He even makes his fingers like a Spring of Kawthar, and gives to drink from them.

Look, at his sign, an important lamp (*) in the **dome** of this palace splits into two.

{The important lamp is the **moon, which split into two halves at his indication. That is, as Mawlana Jami said:*

*“With the pen of his finger, that **unlettered** one who knew no writing, wrote an alif on **the page of the skies** and made one forty, two fifties.”*

*That is, before it **split**, the moon resembled mim, the value of which is forty; and after splitting it became two **creasents**, and resembled two nuns, the value of which is fifty. }*

That means this country together with all its **beings** recognizes that he is an official and envoy.

They heed and obey him, as though knowing that he is the most eminent and true **interpreter** of an **unseen** displayer of miracles, and **the herald of his dominicality**, **the discloser of his talisman**, and a **trustworthy** envoy delivering his **commands**.

All those with intelligence around him declare: “Yes, that is right!” about everything he says, and affirm it.

Indeed, **through submitting** to his signs and commands, the mountains and trees in this country and the huge light (*) that illuminates it, say: “Yes, yes, everything you say is true!”

{The huge light is the sun; when it reappeared from the **East on the earth's revolving backwards,*

*Imam ‘Ali (May God be pleased with him), who had been unable to perform the prayers since the Prophet (PBUH) was sleeping in his arms, **due to this miracle**, was able to perform the prayers on time. }*

(See, Qadi Iyad, al-Shifa’, i, 240; Suyuti, al-Khasa’is al-Kubra, ii, 342.)

Bak, öyle hârikalar gösteriyor; şübhe bırakmıyor ki, bu zât o padişahın bir memur-u mahsusudur.

Sen dikkat et ki, bu zâtın söylediği sözü, değil yalnız şu ceziredeki **mahluklar** dinliyorlar, belki **hârikulâde sûretinde** bütün memlekete işittiriyor.

Çünkü uzaktan uzağa herkes buradaki nutkunu işitmeye çalışıyor.

Değil yalnız insanlar dinliyor, belki hayvanlar da hattâ bak dağlar da onun getirdiği emirlerini dinliyorlar ki, yerlerinden kımıldanıyorlar.

Şu ağaçlar, işaret ettiği yere gidiyorlar. Nerede istese su çıkarıyor. Hattâ parmağını da bir âb-ı kevser memesi gibi yapar; ondan âb-ı hayat içiriyor.

Bak, şu sarayın **kubbe-i âlîsinde** mühim lâmba, (*) onun işaretiyle, bir iken ikileşiyor.

{Hâşiye-21: Mühim lâmba **Kamer'dir ki, onun işaretiyle iki parça olmuş. Yâni: Mevlânâ Câmî'nin dediği gibi;*

*“Hiç yazı yazmayan o **ümmî** zât, parmak kalemiyle **sahife-i semâvîde** bir elif yazmış; bir kırkı, iki elli yapmış.”*

*Yâni; **şaktan evvel**, kırk olan mime benzer; şaktan sonra iki **hilâl** oldu, elliden ibaret olan iki nuna benzedi. }*

Demek, bu memleket bütün **mevcûdâtıyla** onun memuriyetini tanıyor.

Onu "**gaybî** bir zât-ı mu'ciz-nümânın en has ve doğru bir **tercüman**ıdır, bir **dellâl-ı saltanatı** ve **tılsımının keşşâfı** ve **evâmirinin** tebliğine **emîn** bir elçisi" olduğunu biliyor gibi, Onu dinleyip itaat ediyorlar.

İşte bu zâtın her söylediği sözü, etrafındaki bütün akıllı başında olanlar: “Evet, evet doğrudur” derler, tasdik ederler.

Belki şu memlekette dağlar, ağaçlar, bütün memleketleri ışıklandıran büyük nur lâmbası, (*) o zâtın işaret ve emirlerine **baş eğmesiyle**, “Evet, evet her dediğin doğrudur” derler.

{Hâşiye-22: Büyük bir nur lâmbası **Güneş'tir ki; **arzın şarktan geri dönmesiyle** yeniden **Güneş'in görünmesi**,*

*kucağında **Peygamber'in** (A.S.M.) yatmasıyla **ikinci namazını kılmayan İmam-ı Ali** (R.A.) o mu'cizeye **binaen** ikinci namazını **edâen** kılmış. }*

My foolish friend! Could there be any contradiction or deception concerning the **miracle-displaying** king about whom **this most luminous, magnificent, and serious being**, who bears a thousand decorations particular to the king's own treasury, is speaking with all his strength, confirmed by all the country's notables, and concerning the king's attributes which he mentions, and the commands which he relays?

If there is anything **contrary to the truth** in these things, it will be necessary to **deny** this palace, these lamps, this community, both their reality and their existence.

If you can, raise any **objections** against these; but you will see that they will be smashed by the power of the proof, and flung back at you.

Twelfth Proof

Come, my brother, who has come to his senses a little! I shall show you a further proof of the strength of all the eleven preceding proofs.

See this luminous Decree, (*) which descends from above and which everyone looks on in rapt attention out of either **wonder** or **veneration**.

*{The luminous Decree refers to the Qur'an, and the seal on it, to its miraculousness.}

#12

The one with the thousand decorations has stopped by it and is explaining its meaning to everyone.

The styles of the Decree so shine they **attract** everyone's **appreciative gaze**, and it speaks of matters so important and serious that everyone is compelled to give ear to them.

For it describes all the **qualities**, **acts**, **commands**, and **attributes** of the one who governs this whole land, who made this palace, and **exhibits** these wonders.

Just as there is a **mighty stamp** on the Decree as a whole,

look! there is an inimitable **seal** on every line and every sentence,

and, moreover, the meanings, truths, commands, and **instances of wisdom** it states are seen to be in a style **particular** to him, thus bearing the meaning of a stamp.

In Short: The Supreme Decree shows the Supreme Being as clearly as the sun, so that anyone who is not blind can see it.

My friend! If you have come to your senses, this is enough for now. If you have something to say, say it.

In reply, the obstinate man said: "I can only say this in the face of these proofs of yours:

İşte ey sersem arkadaş! Şu padişahın hazine-i hassasına mahsus bin nişan taşıyan şu nuranî ve muhteşem ve pek ciddî zâtın bütün kuvvetiyle bütün memleketin ileri gelenlerinin taht-ı tasdikinde bahsettiği bir zât-ı mu'ciznümâdan ve zikrettiği evsafından ve **tebliğ ettiği** evâmirinde, hiçbir vecihle hilaf ve hile bulunabilir mi!

Bunda **hilâf-ı hakikat** kabilse; şu sarayı, şu lâmbaları, şu cemâati hem vücudlarını, hem hakikatlarını **tekzib** etmek lâzım gelir.

Eğer haddin varsa buna karşı **îtiraz** parmağını uzat gör, nasıl parmağın bürhân kuvvetiyle kırılıp, senin gözüne sokulacak...

On İkinci Bürhân

Gel, ey bir parça akli başına gelen birader! Bütün on bir bürhân kuvvetinde bir bürhân daha göstereceğim.

İşte bak: Yukarıdan inen ve herkes ona **hayretinden** veya **hürmetinden** kemâl-i dikkatle bakan, şu nuranî fermânâ (*) bak.

*{Haşiye-23: Nuranî ferman Kur'ana ve üstündeki turra ise i'câzına işarettir.}

O bin nişanlı zât, onun yanına durmuş, o fermanın mealini umuma beyân ediyor.

İşte şu fermanın üslûbları öyle bir tarzda parlıyor ki, herkesin **nazar-ı istihsanını** **celb** ediyor ve öyle ciddî, ehemmiyetli mes'eleleri zikrediyor ki, herkes kulak vermeye mecbur oluyor.

Çünkü bütün bu memleketi idare eden ve bu sarayı yapan ve bu acaibi **izhar** eden zâtın **şuunatını**, **ef'alini**, **evâmirini**, **evsafını** birer birer beyân ediyor.

O fermanın heyet-i umumiyesinde bir **turra-i âzam** olduğu gibi,

bak her bir satırında, her bir cümlesinde taklid edilmez bir **turra** olduğu misillü,

ifade ettiği mânâlar, hakikatlar, emirler, **hikmetler** üstünde dahi, o zâta **mahsus** birer mânevî hâtem hükmünde ona has bir tarz görünüyor.

Elhasıl: O Ferman-ı âzam, güneş gibi O zât-ı âzam'ı gösterir; kör olmayan görür.

İşte ey arkadaş! Aklın başına gelmiş ise, bu kadar kâfi... Eğer bir sözün varsa, şimdi söyle.

O inadçı adam cevaben dedi ki: "Ben, senin bu bürhânlarına karşı yalnız derim:

All praise be to God for I have come to believe. And I believe in a way bright as the sun and clear as daylight that

this country has a single King of Perfection, this world, a Single Glorious Owner, this palace, a Single Beauteous Maker.

May God be pleased with you, for you have saved me from my former obstinacy and foolishness.

Each of the proofs you showed was sufficient to demonstrate the truth.

But because with each successive proof, clearer, pleasanter, more agreeable, more luminous, finer levels of knowledge, veils in acquaintanceship, and windows of love were opened and revealed, I waited and listened.”

The story in the form of a comparison indicating the mighty truth of Divine unity and belief in God has reached its conclusion.

Through the grace of the Most Merciful, the effulgence of the Qur'an, and the light of belief, we shall now set out twelve 'Flashes' and an Introduction from the sun of true Divine unity corresponding to the twelve proofs in the story.

Success and Guidance are from God alone.

“Elhamdüllâh” inandım. Hem güneş gibi parlak ve gündüz gibi aydın bir tarzda inandım ki:

Şu memleketin tek bir Mâlik-i Zülkemâli, şu âlemin tek bir Sahib-i Zülcelâli, şu sarayın tek bir Sâni-i Zülcemâli bulunduğunu kabûl ettim.

Allah senden razı olsun ki, beni eski inadımdan ve divaneliğimden kurtardın.

Getirdiğin bürhânların her birisi tek başıyla bu hakikati göstermeye kâfi idi.

Fakat her bir bürhân geldikçe daha revnakdar, daha şirin, daha hoş, daha nuranî, daha güzel mârifet tabakaları, tanımak perdeleri, muhabbet pencereleri açıldığı için bekledim, dinledim.”

Tevhîdin hakikât-ı uzmâsına ve “Amentü Billâh” îmanına işaret eden hikâye-i temsiliye tamam oldu.

Fazl-ı Rahman, feyz-i Kur'an, nûr-u îmân sayesinde tevhid-i hakîkinin güneşinden, hikâye-i temsiliyedeki on iki bürhâna mukabil, on iki lem'a ile bir mukaddemeyi göstereceğiz.

وَمِنَ اللَّهِ التَّوْفِيقُ وَالْهُدَايَةُ

#13

The Second Station Of The Twenty-second Word

Introduction

In the Name of God, the Merciful, the Compassionate.

God is the Creator of all things, and He is the Guardian and Disposer of all affairs.

To Him belong the keys of the heavens and the earth.

(27 Qur'an, 39:62.)

So glory to Him in Whose hands is the sovereignty of all things, and to Him will you all be brought back.

(28 Qur'an, 36:83.)

And there is not a thing but its [sources and] treasures [inexhaustible] are with Us; but We only send down thereof in due and ascertainable measures.

(29 Qur'an, 15:21.)

There is not a moving creature, but He has grasp of its forelock. Verily it is my Sustainer that is on a Straight Path.

(30 Qur'an, 11:56.)

In my treatise entitled Katre, which is about belief in God, the principal pole of the pillars of belief,

Yirmi İkinci Sözün İkinci Makamı

Mukaddeme

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ

مَعْلُومٍ

مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ

مُسْتَقِيمٍ

Erkân-ı imâniyenin kutb-u âzamı olan îmân-ı billaha dair “Katre Risalesi”nde,

I explained in brief the evidence to Almighty God's existence and unity given by all beings through fifty-five tongues.

Also, in the treatise Nokta, I mentioned four universal proofs out of the evidences of Almighty God's existence and unity each of which has the strength of a thousand proofs.

Moreover, since I have discussed in around twelve of my Arabic treatises hundreds of decisive proofs demonstrating Almighty God's necessary existence and unity,

I shall be content with those and not now undertake any profound investigations.

Only, I shall try to explain in this Twenty-Second Word, twelve 'Flashes' from the sun of belief in God which I have written briefly in other places in the Risale-i Nur.

First Flash

The affirmation of Divine unity is of two sorts. For example, if the goods of a rich man arrive in a market or a town, there are two ways in which one may know they are his.

#14

One is briefly and simply, as with ordinary people, which is: "No one apart from him is capable of owning this vast amount of goods."

But when under the supervision of a common man such as that, much of it may be stolen. Many others may claim ownership of parts of it.

The second sort is this: through reading his writing on every packet, recognizing his signature on every roll, and seeing his seal on every bill,

the man declares: "Everything belongs to that person." Here, everything in effect shows the important man.

Similarly, the affirmation of Divine unity is of two sorts:

One is the superficial and common affirmation of Divine unity which says: "Almighty God is One, He has no partner or like. This universe is His."

The Second is the true affirmation of Divine unity which, through seeing on everything the stamp of His power, the seal of His dominicality, and the inscriptions of His pen,

is to open a window directly onto His light from everything and to confirm and believe with almost the certainty of seeing it that everything emerges from the hand of His power

and that in no way has He any partner or assistant in His Godhead or in His dominicality or in His sovereignty, and thus to attain to a sort of perpetual awareness of the Divine presence.

şu mevcûdâtın her birisi, elli beş lisanla Cenâb-ı Hakk'ın vücub-u vücûduna ve vahdâniyetine delâlet ve şehadetlerini icmâlen beyân etmişiz.

Hem "Nokta Risalesi"nde, Cenâb-ı Hakk'ın delâil-i vücûb ve vahdâniyetinden, her birisi bin bürhân kuvvetinde dört bürhân-ı küllî zikretmişiz.

Hem on iki kadar arabî risâlelerimde, Cenâb-ı Hakk'ın vücub-u vücudunu ve vahdâniyetini gösteren yüzler kat'î bürhânları zikrettiğimizden,

şimdi onlara iktifaen derin tedkikata girişmeyeceğiz.

Yalnız şu Yirmi İkinci Söz'de Risâlet-ün Nur'da icmâlen yazdığım on iki lem'ayı, îmân-ı billah güneşinden göstermeğe çalışacağız.

Birinci Lem'a

Tevhid iki kısımdır. Meselâ: Nasıl ki bir çarşıya ve bir şehre büyük bir zâtın mütenevvi malları gelse, iki çeşitle onun malı olduğu bilinir.

Biri; icmâli, âmiyanedir ki: "Bu kadar azîm mal, ondan başka kimsenin haddi değil ki sahib olabilsin."

Fakat böyle âmi bir adamın nezaretinde çok hırsızlık olabilir. Parçalarına çok adamlar sahib çıkabilir.

İkinci çeşit odur ki; her denk üzerinde yazıyı okur, her bir top üstünde turrayı tanır, her bir ilân üstünde mührünü bilir bir sûrette

"Her şey o zâtındır" der. İşte şu halde her bir şey o zâtı mânen gösterir.

Aynen öyle de: Tevhid dahi iki çeşittir.

Biri: Tevhid-i âmi ve zâhîrîdir ki, "Cenâb-ı Hak birdir, şeriki nazîri yoktur, bu kâinat O'nundur."

İkincisi: Tevhid-i hakikîdir ki, her şey üstünde sikke-i kudretini ve hâtem-i rubûbiyetini ve nakş-ı kalemini görmekle

doğrudan doğruya her şeyden O'nun nuruna karşı bir pencere açıp O'nun birliğine ve her şey O'nun dest-i kudretinden çıktığına

ve ulûhiyetinde ve rubûbiyetinde ve mülkünde hiçbir vechile, hiçbir şeriki ve muini olmadığına, şuhuda yakîn bir yakîn ile tasdik edip îman getirmektir ve bir nevi huzur-u daimî elde etmektir.

In this Word, we shall mention **rays** demonstrating this **pure** and **elevated** true affirmation of Divine unity.

A Reminder within the First Point:

O heedless **worshipper of causes**! Causes are a veil; for **Divine dignity** and grandeur require them to be thus.

But that which acts and performs matters is **the power of the Eternally Besought One**; for **Divine unity** and glory require it to be thus, and **necessitate** their **independence**.

The officials of the **Pre-Eternal Monarch** are not **executives** of the **sovereignty** of **dominicality**,

they are the **heralds** of His sovereignty and the **observers** and **superintendents** of His dominicality.

Their purpose is to make known the **dignity** of power and **majesty** of dominicality,

so that power should not be seen to be associated with **base and lowly matters**.

Not like a human king, **tainted by impotence and indigence**, who therefore takes officials as partners.

That is to say, causes **have been placed** so that the **dignity of power** may be preserved in the **superficial view** of the mind.

For like the two **faces** of a mirror, everything has an **outer face that looks to this manifest world**, which resembles the mirror's **coloured** face and may reflect **various** colours and states,

and an **inner face which looks to its Maker**, which resembles the mirror's shining face.

In the outer face which looks to the manifest world may be **states incompatible** with the dignity and perfection of **the Eternally Besought One's power**,

so causes have been put to be both the **source** and the **means** of those states.

But in the inner face, that of reality, which looks to their Creator, everything is **transparent** and beautiful; it is **fitting** that power should itself **be associated** with it. It is not incompatible with its dignity;

therefore, causes are purely apparent and in **the inner face of things** and in reality have no **true effect**.

#15

A further instance of wisdom in **apparent causes** is this: **causes have been put** so that unjust **complaints** and baseless **objections** should be **directed** at them and not at **the Absolutely Just One**.

For the faults arise from them, from their incapacity and lack of ability.

A comparison is **narrated** which is in the form of a **subtle example** illustrating this **mystery**:

Biz dahi şu Söz'de, o **hâlis** ve **âlî** tevhid-i hakikîyi gösterecek **şuaları** zikredeceğiz.

Birinci nükte içinde bir ihtar:

Ey **esbab-perest** gafil! Esbab, bir perdedir. Çünkü **izzet** ve âzamet öyle ister.

Fakat iş gören, **kudret-i Samedâniye**dir. Çünkü **tevhid** ve celal öyle ister ve **istiklali iktiza eder**.

Sultan-ı Ezelî'nin memurları, **saltanat-ı rubûbiyetin icraatçıları** değillerdir.

Belki o saltanatın **dellâllarıdır**lar ve o rubûbiyetin **temâşâger nâzırlarıdır**lar.

Ve o memurlar, o vasıtalar; kudretin **izzetini**, rubûbiyetin **haşmetini** izhar içindir.

Tâ **umûr-u hasise** ile kudretin mübaşeretini görünmesin.

Acz-âlûd, fakr-pişe olan insanî bir sultan gibi, acz ve ihtiyaç için memurları şerik ittihaz etmiş değildir.

Demek esbab **vaz'edilmiş**, tâ aklın **nazar-ı zâhirîsine** karşı **kudretin izzeti** muhafaza edilsin.

Zira âyinenin iki **vechi** gibi, her şeyin bir "**mülk**" ciheti var ki, âyinenin **mülevven** yüzüne benzer. **Muhtelif** renklere ve hâlâta medâr olabilir.

Biri "**melekût**" dur ki, âyinenin parlak yüzüne benzer.

Mülk ve zâhir vechinde, **kudret-i Samedâniye**'nin izzetine ve kemâline **münafî hâlât** vardır.

Esbab, o hâlâta hem **merci**, hem **medâr** olmak için vaz'edilmişler.

Fakat melekûtiyet ve hakikat cânibinde, her şey **şeffaftır**, güzeldir. Kudretin bizzât **mübaşeretine** **münasib**dir, izzetine münâfî değildir.

Onun için esbab sırf zâhirîdir, **melekûtiyette** ve hakikatte **tesir-i hakikîleri** yoktur.

Hem **esbab-ı zâhiriye**nin diğer bir hikmeti şudur ki: Haksız **şekvaları** ve bâtil **itirazları** **Âdil-i Mutlak**'a **tevcih** etmemek için, o şekvalara, o itirazlara hedef olacak **esbab** vaz'edilmiştir.

Çünkü kusur onlardan çıkıyor, onların kabiliyetsizliğinden ileri geliyor.

Bu **sırfa** bir **misâl-i lâtif** sûretinde bir temsil-i mânevî **rivayet** ediliyor ki:

The Angel Azra'il (Peace be upon him) said to Almighty God:

“Your **servants** will complain about me while I am carrying out my duty of **taking possession of the spirits** of the dying; they will be resentful towards me.”

So Almighty God said to him **through the tongue of wisdom**: “I shall leave the veil of **disasters** and **illnesses** between you and my servants

so that the complaints will be directed at them, and they will not be indignant at you.” (*)

*{Suyuti, al-Durr al-Manthur, v, 173-4.}

So see, illnesses are a veil; what are **imagined** to be the bad things at **the appointed hour** are attributed to them,

and what are in reality the good things in the spirits of the dying being **seized** are attributed to Azra'il (PBH) and his duty.

Azra'il is also a veil; he is **a supervisor of that duty** and **a veil to Divine power** so that certain **conditions when spirits are seized** which are *apparently unkind and are inappropriate to the perfection of mercy* be attributed to him.

Yes, **dignity** and **grandeur** demand that causes are **a veil to the hand of power** in the view of the mind,

while **Divine unity** and glory demand that causes withdraw their hands and have no **true effect**.

Second Flash

Look at this garden of the universe, this orchard of the earth; look carefully at the beautiful face of the **heavens gilded** with stars!

You will see that on all the artefacts spread out and scattered over them

are stamps particular to **the Creator of All Things**, and on all creatures are seals special to **the Maker of All Things**,

and on **the levels of being** written on **the pages of night and day**, and **summer and winter**, all published by **the pen of power**, are inimitable, **illustrious signatures** of an **All-Glorious Maker**, an **All-Beauteous Creator**.

We shall now mention a few of those stamps, seals, and signatures by way of example:

For example, of the innumerable **stamps**, consider this one out of many placed on life:

“He makes everything out of one thing and makes one thing out of everything.”

Hazret-i Azrail Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hakk'a demiş ki:

“**Kabz-ı ervah** vazifesinde Senin **ibâdın** benden **şekva** edecekler, benden küsecekler.”

Cenâb-ı Hak **lisan-ı hikmetle** ona demiş ki: “Seninle ibâdımın ortasında, **musibetler**, **hastalıklar** perdesini bırakacağım.

Tâ şekvaları onlara gidip senden küsmesinler.”

İşte bak, nasıl hastalıklar perdedir; **ecelde tevehhüm** olunan fenalıklara mercidirler

ve **kabz-ı** erwahta hakikat olarak olan hikmet ve güzellik, Azrail Aleyhisselâm'ın vazifesine mütealliktir.

Öyle de: Hazret-i Azrail dahi bir perdedir. **Kabz-ı erwahta zâhiren merhametsiz görünen ve rahmetin kemâline münasib düşmeyen** bâzı **hâlâta** merci olmak için, **o memuriyete bir nâzır** ve **kudret-i İlahiyeye bir perdedir**.

Evet **izzet** ve **âzamet** ister ki, esbab **perdedâr-ı dest-i kudret** ola aklın nazarında...

Tevhid ve celâl ister ki; esbab ellerini çeksinler **tesir-i hakikîden**...

İkinci Lem'a

Bak şu kâinat bostanına, şu zeminin bağına, şu **semânın** yıldızlarla **yaldızlanmış** güzel yüzüne dikkat et!

Göreceksin ki, bir **Sâni-i Zülcelâl**'in, bir **Fâtır-ı Zülcemâl**'in, o serilmiş ve serpilmiş masnuattan her bir masnu üstünde

Hâlık-ı Küll-i Şey'e mahsus bir sikkesi ve her bir mahluku üstünde **Sâni-i Küll-i Şey**'e has bir hâtemi

ve **kalem-i kudretin** birer menşûru olan **sahâif-i leyl ve nehar**, **yaz ve baharda** yazılan **tabakat-ı mevcûdat** üstünde taklid kabûl etmez bir **turrâ-i garrâsı** vardır.

Şimdi o sikkelerden, o hâtemlerden, o turralardan nümune olarak birkaçını zikredeceğiz.

Meselâ: Hesabsız **sikkelerinden**, hayat üzerinde koyduğu çok sikkelerinden şu sikkeye bak ki:

“Bir şeyden her şey yapar, hem her şeyden bir tek şey yapar.”

For He makes the innumerable **members** and systems of animals out of a fluid and also out of simple water which is drunk.

Thus, to make one thing everything is surely the work of **One possessing Absolute Power**.

And One Who **with perfect order** transforms into a particular body **numerous substances** from the innumerable **foods** eaten, whether plant or animal,

and **weaves** from them a particular **skin**, and makes from them simple members, is surely **One Powerful over All Things** and **One Knowing of All Things**.

#16

Indeed, **the Creator of Life and Death** administers life through His wisdom in this **workshop of the world** through a law issuing from His command so **miraculous** that

only one Who holds the whole universe in the **grasp** of His power could **apply** that law and **enforce** it.

Thus, if your mind is not extinguished and your heart not blind, you will understand that

what makes one thing **with perfect ease and order**, and makes everything one thing **skilfully with perfect balance and order**,

is a stamp particular to the **Maker** of everything and a seal special to **the Creator of All Things**.

For example, if you see that together with weaving a hundred rolls of **broadcloth** and **various other** cloths like **silk** or **cambric** from a single ounce of **cotton**, **a wonder-worker**

makes many foods from it like helva and pastries,

then you see that he takes a handful of iron and stone, honey and butter, water and earth, and makes some fine gold,

you would certainly pronounce him to **possess** unique art, for all **the elements of the earth** are **subjugated** to his command and all **the substances of the earth** subject to his word.

Indeed, the manifestation of power and wisdom in life is a thousand times more **wondrous** than this example.

Thus, one stamp on life out of many.

Third Flash

Look at the **living creatures** revolving in this **flowing universe**, in this flood of beings!

You will see that on each are many seals placed by **the Ever-Living and Self-Subsistent One**.

Çünkü: Nutfe suyundan ve hem içilen basit bir sudan, hesabsız **âza** ve cihazât-ı hayvâniyeyi yapar.

İşte bir şeyi her şey yapmak elbette bir **Kadîr-i Mutlak**'ın işidir.

Hem yenilen hadsiz **taamlardan**, -o taam ise hayvanî olsun, nebatî olsun- o **müteaddid maddeleri**, has bir cisme **kemâl-i intizâm ile** çeviren

ve ondan mahsus bir **cild nesceden** ve ondan basit cihazları yapan; elbette bir **Kadîr-i Küll-i Şey**'dir ve **Alîm-i Mutlak**'tır.

Evet, **Hâlık-ı Mevt ve Hayat**, şu **destgâh-ı dünyada**, hikmetiyle hayatı öyle bir kanun-u emriye-i **mu'ciz-nümâ** ile idare ediyor ki,

o kanunu **atbik** ve **icra** etmek; bütün kâinatı **kabza-i tasarrufunda** tutan bir zâta mahsustur.

İşte eğer aklın sönmemiş ise, kalbin kör olmamış ise anlarsın ki;

bir şeyi **kemâl-i sühulet ve intizâmla** her şey yapan ve her şeyi **kemâl-i mizan ve intizâmla san'atkârane** bir tek şey yapan,

her şeyin **Sâniine** has ve **Hâlık-ı Küll-i Şey**'e mahsus bir sikkedir.

Meselâ görsen: **Hârîka-pişe bir zât**, bir dirhem pamuktan yüz top **çuha** ve **ipek** veya **patiska** gibi **mütenevvi sâir** kumaşları o tek dirhem **pamuktan** nescetmekle beraber;

helva, baklava gibi çok taamları dahi ondan yapıyor.

Sonra görsen ki o zât, demiri ve taşı, balı ve yağı, suyu ve toprağı avucuna alır, bir güzel altın yapar.

Elbette kat'iyen hükmedeceksin ki o zât, öyle kendine has bir san'ata **mâliktir**; bütün **anasır-ı arziye**, onun emrine **müsahtar** ve bütün **mevalid-i türabiye**, onun hükmüne bakar.

Evet hayattaki tecelli-i kudret ve hikmet, bu misâlden bin derece daha **acibdir**.

İşte hayat üstündeki çok sikkelerden bir tek sikke...

Üçüncü Lem'a

Bak, şu **kâinat-ı seyyalede**, şu mevcûdât-ı seyyarede cevelan eden **zîhayatlar**!

Göreceksin ki: Bütün zîhayatlardan her bir zîhayat üstünde **Hayy-ı Kayyum**'un koyduğu çok hâtemleri vardır.

One of them is this: a living creature, for example a human being, is quite simply a **miniature sample** of the universe, a **fruit of the tree of creation**, and a seed of the world, for he comprises **samples of most** of the realms of beings in the world.

It is as if the animate being is a **drop filtered** from the universe in an **extremely fine** measure.

So **to create** it and be its **Sustainer**, one has to hold the whole universe in the grasp of one's power.

Thus, if your mind is not submerged in **delusions** you will understand that to make a word of power, for example, a honey-bee, a minute **index** of most things,

and to write in one page, for example in man, **most** of the matters in this book of the universe,

and to include in one point, for example in a tiny **fig seed**, the programme of the mighty fig-tree,

and to display in a single letter, for example in **the human heart**, the **works** of all **the Divine Names** manifested in the **pages** of the macrocosm which encompass it,

and to make written in **the human faculty of memory**, which is situated in a place the size of a **lentil**, writings enough to fill a library,

and **to include** in that **tiny faculty** a **detailed** index of all **events in the cosmos**

–to do all things is most certainly a stamp particular to **the Creator of All Things**, the **Glorious Sustainer** of the universe.

#17

Thus, if one seal out of many **dominical seals** on living beings displays its light and makes read its **signs** thus,

if you were able to see and consider all those seals at once, would you not declare: *“Glory be to Him Who is concealed in the intensity of His manifestation!”*?

Fourth Flash

Look carefully at the **multicoloured**, **multifarious** beings swimming in the seas of **the heavens** and scattered over the face of the earth!

You will see that on each are inimitable **signatures** of **the Pre-Eternal Sun**.

Just as the stamps on life and seals on **living beings** are apparent and we saw one or two of them, so are there such signatures on **the giving of life**.

Since comparisons bring **profound meanings** closer to **the understanding**, we shall demonstrate this truth with a comparison.

O hâtemlerden bir hâtemi şudur ki: O zîhayat, meselâ şu insan, âdeta kâinatın bir **misâl-i mûsaggarı**, **şecere-i hilkatın** bir **semeresi** ve şu âlemin bir çekirdeği gibi ki, envâ'-ı âlemin **ekser nûmunelerini** câmi'dir.

Güya o zîhayat bütün kâinattan **gâyet hassas** mîzanlarla süzölmüş bir **katredir**.

Demek, şu zîhayatı **halketmek** ve ona **Rab** olmak, bütün kâinatı kabza-i tasarrufunda tutmak lâzım gelir.

İşte, eğer aklın **evhamda** boğulmamış ise anlarsın ki: Bir kelime-i kudreti, meselâ bal arısını ekser eşyaya bir nevi küçük **fihriste** yapmak

ve bir sahifede meselâ insanda şu kitab-ı kâinatın **ekser** mes'elelerini yazmak,

hem bir noktada meselâ küçük **incir çekirdeğinde** koca incir ağacının programını dercetmek

ve bir harfde meselâ **kalb-i beşerde** şu âlem-i kebirin **safahatında** tecelli ve ihâta eden bütün **Esmânın âsârını** göstermek

ve bir **mercimek** tanesi kadar mevki tutan **kuvve-i hâfıza-i insâniye**de bir kütübhane kadar yazı yazdırmak

ve bütün **hâdisat-ı kevnîyenin** **mufassal** fihristesini o kuvvecikte **dercetmek**,

elbette ve elbette **Hâlık-ı Küll-i Şey'e** has ve bu kâinatın **Rabb-i Zülcelâl**'ine mahsus bir hâtemdir.

İşte zîhayat üstünde olan pek çok **hâtem-i Rabbanîden** bir tek hâtem, böyle nurunu gösterse ve onun **âyâtını** şöyle okuttursa,

acaba birden bütün o hâtemlere bakabilsen, görebilsen:

سُبْحَانَ مَنْ اخْتَفَى بِشِدَّةِ الظُّهُورِ

demeyecek misin?

Dördüncü Lem'a

Bak, şu **semâvatın** denizinde yüzen ve şu zeminin yüzünde serpilten **rengârenk** mevcûdâta ve **çeşit çeşit** masnuata dikkat et!

Göreceksin ki; her biri üstünde **Şems-i Ezeli'nin** taklid kabûl etmez **turraları** vardır.

Nasıl hayatta sikkeleri, **zîhayatta** hâtemleri görünüyor ve bir-ikisini gördük. **İhya** üstünde dahi öyle turraları vardır.

Temsil, **derin mânâları** **fehme** yakınlaştırdığından bir temsil ile şu hakikati göstereceğiz.

For example, from the **planets** to **droplets** of water, to fragments of glass and **sparkling** snow-flakes, a signature from the sun's image and **reflection**, a **luminous work** particular to the sun, is apparent.

If you do not accept the tiny suns apparent in those innumerable things to be **the manifestation of the sun's reflection**,

you have to accept the **actual** existence of a true, **natural** sun in every droplet and **fragment of glass** facing the light, and in every **transparent speck** before it, thus descending to the depths of **lunacy**.

In just the same way, there is such a signature on all living beings in regard to **the giving of life** from among **the luminous manifestations of the Pre-Eternal Sun**,

that supposing all causes were gathered together and had the power to act and possessed will, they still could not imitate that signature.

For living beings, all **miracles of Divine power**, are **points of focus of the Divine Names**, which are like the **rays** of the Pre-Eternal Sun.

If that **strange inscription of art**, that **wondrous ordering of wisdom**, that **manifestation of the mystery of Oneness** on living beings is not ascribed to **the Single and Eternally Besought One**,

it necessitates accepting that concealed within each living creature, and even in a fly or a flower, is an infinite **creative power**, a **knowledge encompassing** all things,

an **absolute will** with which to govern the universe, and even the eternal **attributes particular to the Necessarily Existent One**,

thus falling to the most ludicrous degree of **misguidance** and **superstition**. Quite simply, it necessitates attributing **Divinity** to each **particle** of the flower or fly.

For a **state** has been given to those particles, especially if they are in seeds, whereby they look to the living being of which they are a **part**, and **take up a position** in accordance with its systems and **ordering**.

The particle is even in a position to look to all members of the species to which its living being belongs, or to fly with wings in order to be planted in a place suitable to **the continuation of its species** and to plant the species' flag.

In fact, it holds a position whereby that living being's **transactions** with all other beings may be continued, and its **relations** with them connected with **sustenance**. For it is in need of all of them.

#18

Thus, if that particle is not an official of a **Possessor of Absolute Power**, and if its **relation** with Him is severed,

Meselâ, Güneş **seyyare**lerden tut tâ **katrelere** kadar, tâ camın küçük parçalarına kadar ve karın **parlak** zerreciklerine kadar şu Güneş'in cilve-i misâliyesinden ve **in'ikâsından** bir turrası, Güneş'e mahsus bir **eser-i nurânisi** görünüyor.

Şayet o hadsiz şeylerde görünen güneşçiklerini, Güneş'in **cilve-i in'ikâsı** ve tecelli-i aksi olduğunu kabûl etmezsen,

o vakit her bir katrede ve ziyaya maruz her bir **cam parçasında** ve ışığa mukabil her **şeffaf bir zerrecikte**; **tabîî**, hakikî bir Güneş'in vücudunu **bil'asâle** kabûl etmek gibi gâyet derece bir **dîvanelikle**, nihayetsiz bir belâhete düşmekliğin lâzım gelir.

Öyle de: **Şems-i Ezeli'nin tecelliyat-ı nuraniyesinden "ihya"** yâni "hayat vermek" cihetinde, her bir zîhayat üstünde öyle bir turrası vardır ki;

faraza bütün esbab toplansa ve birer fâil-i muhtar kesilseler, yine o turrayı taklid edemezler.

Zira her biri birer **mu'cize-i kudret** olan zîhayatlar, her biri o Şems-i Ezeli'nin **şuaları** hükmünde olan **esmâsının nokta-i mihrakıyesi** sûretindedir.

Eğer zîhayat üstünde görünen o **nakş-ı acib-i san'atı**, o **nazm-ı garib-i hikmeti** ve o **tecelli-i sırr-ı ehadiyeti, Zât-ı Ehad-i Samed'e** verilmediği vakit;

her bir zîhayatta, hattâ bir sinekte, bir çiçekte nihayetsiz bir **kudret-i fâtıra** içinde saklandığını ve her şeyi **muhit bir ilim** bulunduğunu

ve kâinatı idare edecek bir **irade-i mutlaka** onda mevcûd olduğunu, belki **Vâcib-ül Vücut'a mahsus** bâki **sıfatları** dahi onların içinde bulunduğunu kabûl etmek,

âdeta o çiçeğin, o sineğin her bir **zerresine** bir **ulûhiyet** vermek gibi **dalaletin** en eblehçesine, **hurafatın** en ahmakçasına bir derekesine düşmek lâzım gelir.

Zira o şeyin zerrelere, hususan tohum olsalar, öyle bir **vaziyet** verilmiş ki; o zerre, **cüz'ü** olduğu zîhayata bakar, onun **nizâmına** göre **vaziyet alır**.

Belki o zîhayatın bütün nev'ine bakar gibi, o **nev'in devamına** yarayacak her yerde zer'etmek ve nev'inin bayrağını dikmek için kanatçıklarla kanatlanmak gibi bir keyfiyet alır.

Belki o zîhayat alâkadar ve muhtaç olduğu bütün mevcûdata karşı **muamelâtını** ve **münasebat-ı rızkıyesini** devam ettirecek bir vaziyet tutuyor.

İşte eğer o zerre, bir **Kadîr-i Mutlak**'ın memuru olmazsa ve **nisbeti** o Kadîr-i Mutlak'tan kesilse;

it has to be ascribed an eye which sees all things and a **consciousness** which encompasses all things.

In Short: If the miniature suns and various colours in **droplets** of water and fragments of glass are not attributed to the sun's reflection and **the manifestation of its reflection**,

one has to accept the existence of innumerable suns in place of the one sun; it **necessitates** accepting an **utterly impossible superstition**.

In exactly the same way, if everything is not attributed to **the Absolutely Powerful One**, it necessitates accepting infinite gods **instead of** the Single God; indeed, **gods** to the number of **particles** in existence,

thus falling to the degree of accepting a hundredfold impossibility.

To Sum Up: From every particle three windows open up onto **the light of unity** and **necessary existence of the Pre-Eternal Sun**:

First Window: A soldier has a relation with each of **the spheres of the military**, that is, with his squad, his company, his **battalion**, his **regiment**, his **division**, and the army, and duties in accordance with those relations, and actions in accordance with the duties and army regulations. Particles have similar relations.

For example, a **lifeless** particle in the pupil of your eye has relations with your eye, your head, your body, your **powers of reproduction**, and **attraction** and **repulsion**,

with your **veins** and **arteries**, and motor and sensory **nerves**, and with the rest of the human race, and it has duties in relation to each.

This shows **self-evidently** to eyes that are not blind that it is **the work of art** and **charged official** of **the Pre-Eternal All-Powerful One**, and is **under his regulation**.

Second Window: All molecules of air may visit all flowers and fruits. They may also enter them and work within them.

If they are not the **subjugated officials** of an **Absolutely Powerful One** Who sees and knows all things,

those **wandering** molecules would have to know all the systems and structures of the fruits and flowers and their art, and **the tailoring** of the all-different forms which clothe them with its **perfect and all-embracing art**.

Thus those particles all display as clearly as the sun the **rays** of a **light of Divine unity**.

You may compare light with air, and earth with water. In any event, the original sources of things are these four substances.

o vakit o zerreye, her şeyi görür bir göz, her şeye muhit bir **suur** vermek lâzımdır.

Elhasıl: Nasıl şu **katre**lerde ve camın zerreciklerinde olan güneşçikler ve çeşit çeşit renkler, Güneş'in cilve-i aksine ve **in'ikâsının tecellisine** verilmezse,

bir tek Güneş'e mukabil nihayetsiz güneşleri kabûl etmek lâzım gelir. **Muhal ender muhal** bir **hurâfeyi** kabûl etmek iktiza eder.

Aynen bunun gibi, eğer her şey **Kadîr-i Mutlak**'a verilmezse, bir tek Allah'a **mukabil** nihayetsiz belki **zerrat-ı kâinat** adedince **ilâhları** kabûl etmek gibi,

yüz derece muhal içindeki bir muhali mevcûd kabûl etmek gibi bir divanelik hezeyanına düşmek lâzım gelir.

Elhasıl: Her bir zerreden üç pencere, **Şems-i Ezeli**'nin **nur-u vahdâniyetine** ve **vücub-u vücuduna** açılır.

Birinci Pencere: Her bir zerre; bir nefer gibi **askerî dairesinin** her birinde, yâni takımında, bölüğünde, **taburunda**, **alayında**, **fırkasında**, ordusunda her birisinde bir nisbeti, o nisbete göre bir vazifesi ve o vazifeye göre nizâmı dairesinde bir hareketi olduğu gibi...

Hem meselâ: Senin gözbebeğindeki o **câmid** zerrecik dahi, senin gözünde, başında, vücudunda ve **kuvve-i müvellide**, **kuvve-i câzibe**, **kuvve-i dâfia**, kuvve-i mûsavvire gibi

deveran-ı deme ve his ve harekeye hizmet eden **evride** ve **şerâyin** ve sâir **âsâblarda**, hem senin nev'inde, ilâ âhir.. birer nisbeti, birer vazifesi bulunduğunu,

bilbedâhe bir **Kadîr-i Ezeli**'nin **eser-i sun'u** ve **memur-u muvazzafı** ve **taht-ı tedbirinde** olduğunu, kör olmayan göze gösterir.

İkinci Pencere: Havadaki her bir zerre, her bir çiçeği, her bir meyveyi ziyaret edebilir. Hem her çiçeğe, her meyveye girer işleyebilir.

Eğer her şeyi görür ve bilir bir **Kadîr-i Mutlak**'ın **memur-u müsahharı** olmasa,

o **serseri** zerre, bütün meyvelerin, çiçeklerin cihazatını ve yapılmasını ve ayrı ayrı san'atlarını ve onlara giydirilen sûretlerin terziliğini ve **hiyatat-ı kâmile-i muhita-i san'atını** bilmek lâzım gelir.

İşte şu zerre, bir güneş gibi bir **nur-u tevhidin şuaını** gösteriyor.

Ziyâyı, havaya; mâi, tûrâba kıyas et. Zâten eşyanın asıl menşe'leri, şu dört maddedir.

(According to modern science they are **hydrogen**, **oxygen**, **carbon**, and **nitrogen**, the components of the former **elements**.)

Third Window: You fill a flower-pot with some earth, which is **composed** of **particles** and is the **means** of **growth** of any flowering or fruit-bearing plant, then put some seeds in it.

The same as the seed of animals does not differ, but is a **fluid**, the seeds of all the flowering and fruit-bearing **plants** in the world do not differ from one another.

#19

Being composed of carbon, nitrogen, **hydrogen**, and **oxygen**, they only differ by virtue of **the programme** of **their progenitors**, deposited in them through the immaterial writing of **the pen of Divine Determining**.

Thus, if we put these seeds **in turn** in the flower-pot, we believe **as though it has occurred** that each plant will **appear** together with its wonderful forms and **shapes** and parts.

If those particles are not officials under the orders of one who knows all the **states** and **conditions** of everything, is capable of giving everything a being **suitable** to it and everything necessary for it,

and to whose **power** everything is **subjugated with utterly facility**,

every particle of the earth would then have to contain **immaterial** factories and **printing-presses** to the number of all the flowering and fruit-bearing plants,

so that it could be the **source** of all those various and **different beings** whose parts, members, and **forms** are all distant and different from one another.

It is otherwise necessary to attribute to all those beings **comprehensive** knowledge and a power **capable** of **forming** them, so that they could be the means of the above.

That is to say, if the **connection** with **Almighty God** is severed, it becomes necessary to accept gods to the number of **particles** of earth, and this is an impossible **superstition** compounded a thousand times over.

However, when they are officials, it becomes extremely easy.

Just as, in his king's name and through his power, a **common soldier** of a **mighty king** can make a whole country **migrate**, or join two seas, or take another king **prisoner**,

so at the command of **the Monarch of Pre-Eternity and Post-Eternity**, a fly did away with Nimrod, and an ant destroyed Pharaoh's palace, razing it to the ground, and a fig-seed bears the load of a fig-tree.

Moreover, in all particles are two further **truthful witnesses** to **the Maker's necessary existence and unity**.

(Yeni hikmetle **müvellid-ül ma**, **müvellid-ül humuza**, karbon, **azottur** ki, bu **anasır** evvelki unsurların eczalarıdır.)

Üçüncü Pencere: **Zerre**lerden **mürekkeb** bir parça toprak, her bir çiçekli ve meyveli nebâtatın **neşv ü nemasına menşe** olabilir bir kâseyi o zerreciklerden doldursan,

bütün dünyadaki her nevi çiçek ve meyveli **nebâtatın** tohumcukları ki, o tohumcuklar hayvanatın nutfeleri gibi ayrı ayrı şeyler değil, **nutfeler** bir su olduğu gibi,

o tohumlar da karbon, azot, **müvellid-ül mâ**, **müvellid-ül humuzadan** mürekkeb, mahiyetçe birbirinin misli, keyfiyetçe birbirinden ayrı, yalnız **kader kalemiyle** sırf mânevî olarak **aslının programı** tevdi edilmiş.

İşte o tohumları **nöbetle** o kaseye koysak, her biri hârika cihazıyla, **eşkâl** ve vaziyetiyle **zuhur** edeceğini, **vuku bulmuş gibi** inanırsın.

Eğer o zerreler her bir şeyin her bir **hal** ve **vaziyetini** bilen ve her şeye (ona) **lâyık** vücudu ve vücudun levazımını vermeye kadir

ve **kudretine** nisbeten her şey **kemâl-i sühuletle müsahhar** olan bir zâtın memuru ve emirber bir vazifedârı olmazlarsa,

o toprağın her bir zerresinde, ya bütün çiçekli ve meyvedârların adedince **mânevî** fabrikalar ve **matbaalar** içinde bulunması lâzım gelir ki,

o cihazları ve **eşkalleri** birbirinden uzak ve birbirinden ayrı **mevcûdât-ı muhtelifeye menşe'** olabilsin.

Veya bütün o mevcûdâta **muhit** bir ilim ve bütün onların **teşkilâtına muktedir** olacak bir kudret vermek lâzımdır. Tâ bütün onların teşkilatına medâr olsun.

Demek **Cenâb-ı Hak**'tan **nisbet** kesilse, toprağın **zerrâtı** adedince ilahlar kabûl edilmesi lâzım gelir.

Bu ise bin defa muhal içinde muhal bir **hurâfe**dir.

Fakat memur oldukları vakit çok kolaydır.

Nasıl bir **sultan-ı azîm**in bir **âdi neferi**, o padişahın namıyla ve onun kuvvetiyle bir memleketi **hicret** ettirebilir, iki denizi birleştirebilir, bir şâhı **esir** edebilir.

Öyle de; **Ezel ve Ebed Sultanı**'nın emriyle, bir sinek bir Nemrud'u yere serer, bir karınca bir Firavun'un sarayını harab eder, yere atar. Bir incir çekirdeği, bir incir ağacını yüklenir.

Hem her bir zerrede, **vücub ve vahdet-i Sâni'a** iki **şahid-i sadık** daha var.

One is that together with their **absolute impotence**, they all perform most important and **various** duties.

The other is that despite their **lifelessness**, they all **conform** to the universal order and systems, thus displaying a **universal consciousness**.

That is to say, through **the tongue of its impotence** each particle testifies to **the necessary existence of the Absolutely Powerful One**, and through its conforming to **the order in the world**, each testifies to His **unity**.

Just as every particle testifies in two ways to His being the Necessarily Existent One of Unity, so too on every living being are two signs that He is the Single and Eternally Besought One.

Yes, on all living beings are a seal of **Divine oneness** and a stamp of **'eternal besoughtness.'**

For each displays together in the mirror of its being most of **the Divine Names**, the **manifestations** of which are apparent in the universe.

Quite simply, like a **point of focus**, each displays the manifestation of **the Greatest Name of Ever-Living and Self-Subsistent One**.

#20

Thus, since it shows a sort of shadow of **the oneness of the Divine Essence** under the veil of the Name of **Giver of Life**, it bears a **stamp of Divine oneness**.

And since the living being is like a **miniature sample** of the universe and a fruit of **the tree of creation**,

it shows a seal of **Divine eternal besoughtness**, which conveys altogether with ease to the tiny sphere of its life its needs, which are as many as the universe.

That is to say, this shows it has a **Sustainer** Whose regard and favour take the place of all things.

Everything in existence cannot take the place of His **regard**.

Furthermore, this situation shows that its **Sustainer** is in need of nothing, nor does anything diminish His **treasury**, and nor is anything at all difficult for His power.

This, then, is a sort of seal of **'eternal besoughtness.'**

Thus, on every living being are a **seal of Divine oneness** and **stamp of eternal besoughtness**. Yes, through the tongue of its life, every living being recites:

Say, He is God, the One, The Eternally Besought.*

*{Qur'an, 112:1-2.}

Birisi; her bir zerre, **acz-i mutlakıyla** beraber pek büyük ve pek **mütenevvi** vazifeleri kaldırıyor

ve **cümûdiyeti** ile beraber bir **şuur-u küllî** gösteren intizâmperverane nizâm-ı umumîye **tevfik-i hareket eder**.

Demek her bir zerre, **lisan-ı acziyle** Kadîr-i Mutlak'ın **vücub-u vücuduna** ve **nizâm-ı âlemi** gözetmesiyle **vahdetine** şahadet eder.

كَمَا أَنَّ فِي كُلِّ ذَرَّةٍ شَاهِدَانَ عَلَى أَنَّهُ وَاجِبٌ وَاحِدٌ
كَذَلِكَ فِي كُلِّ حَيٍّ لَهُ آيَاتَانِ عَلَى أَنَّهُ أَحَدٌ صَمَدٌ

Evet her bir zihayatta; biri **Ehadiyet** sikkesi, diğeri **Samediyet** turrası bulunuyor.

Zira bir zihayat ekser kâinatta **cilveleri** görünen **Esmâyı** birden kendi âyinesinde gösteriyor.

Âdeta bir **nokta-i mihrâkiye** hükmünde, **Hayy-ı Kayyum**'un tecelli-i **ism-i âzamını** gösteriyor.

İşte **Ehadiyet-i Zâtiyeyi**, **Muhyî** perdesi altında bir nevi gölgesini gösterdiğinden, bir **sikke-i ehadiyeti** taşıyor.

Hem o zihayat, bu kâinatın bir **misâl-i mûsaggarı** ve **şecere-i hilkatın** bir meyvesi hükmünde olduğu için,

kâinat kadar ihtiyacatını birden kolaylıkla küçücük daire-i hayatına yetiştirmek, **Samediyet** turrasını gösteriyor.

Yâni o hal gösteriyor ki, onun öyle bir **Rabbi** var ki; ona, her şeye bedel bir teveccühü var ve bütün eşyanın yerini tutar bir nazarı var.

Bütün eşya, O'nun bir **teveccühünün** yerini tutamaz.

نَعَمْ يَكْفِي لِكُلِّ شَيْءٍ شَيْءٌ عَنِ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا يَكْفِي
عَنْهُ كُلُّ شَيْءٍ وَلَا لَوْ لَشَيْءٍ وَاحِدٍ

Hem o hal gösteriyor ki: Onun o **Rabbi**, hiçbir şeye muhtaç olmadığı gibi, **hazinesinden** hiçbir şey eksilmez ve kudretine de hiç bir şey ağır gelmez.

İşte **Samediyetin** gölgesini gösteren bir nevi turrası...

Demek her bir zihayatta; bir **sikke-i ehadiyet**, bir **turra-i Samediyet** vardır. Evet her bir zihayat, hayat lisaniyla

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ

okuyor.

In addition to these two seals are several more important 'windows',

but since they have been explained in detail in other places, our discussion here has been brief.

Seeing that each particle in existence at once opens up three windows and two openings onto the **unity of the Necessarily Existent**, and life too opens two doors,

you can compare how all **the levels of beings** from particles to the sun **spread the light of knowledge of the All-Glorious One**.

Thus, you can understand from this the **degrees of progress in knowledge of God**, and the **levels of awareness of His presence**.

Fifth Flash

If a book is hand-written and in the form of a **letter**, a single pen is sufficient to write it,

while if it is **printed**, pens, that is, pieces of print, are necessary to the number of the book's **letters** so that it can be **printed** and come into existence.

If **most** of the book is written in an **extremely fine script** within some of its letters, *like Sura Ya. Sin. being written within the letters Ya. Sin.*,

then for it to be printed all the small pieces of print are necessary for those single letters.

Similarly, if you say the book of the universe is the writing of **the pen of power of the Eternally Besought One** and the missive of **the Single and Unique One**, you travel a **reasonable road** so easy as to be **necessary**.

But if you attribute it to nature and causes, you travel a road so **difficult** as to be **impossible**, and so **full of superstition** and delusion as to be unacceptable.

Bu iki sikkeden başka, birkaç pencere-i mühimme de var.

Başka bir yerde tafsil edildiği için burada ihtisar edildi.

Mâdem şu kâinatın her bir zerresi böyle üç pencereyi ve iki deliği ve hayat dahi iki kapıyı birden **Vâcib-ül Vücut**'un **vahdâniyetine** açıyor,

zerreden tâ Şemse kadar **tabakat-ı mevcûdât**, **Zât-ı Zülcelâl**'in **envar-ı mârifetini** ne sûretle **neşrettiğini** kıyas edebilirsin.

İşte **mârifetullahta terakkiyat-ı mâneviyyenin derecatını** ve **huzurun merâtibini** bundan anla ve kıyas et.

Beşinci Lem'a

Nasıl ki bir kitab eğer yazma ve **mektub** olsa, onun yazmasına bir kalem kâfidir.

Eğer basma ve **matbu** olsa, o kitabın **hurufatı** adedince kalemler, yâni demir harfler lâzımdır. Tâ o kitab **tab**'edilip vücut bulsun.

Eğer o kitabın bâzı harflerinde **gâyet ince** bir **hat** ile o kitabın **ekseri** yazılmış ise *-Sûre-i Yâsin, lâfz-ı Yâsin'de yazıldığı gibi-*

o vakit bütün o demir harflerin küçücükleri, o tek harfe lâzım, tâ tab'edilsin.

Aynen öyle de: Şu kitab-ı kâinatı, **kalem-i kudret-i Samedâniyenin** yazması ve **Zât-ı Ehadiyet**'in mektubu desen, vücut derecesinde bir sühulet ve **lüzum** derecesinde bir **mâkuliyet yoluna** gidersin.

Eğer tabiata ve esbaba isnad etsen, **imtina** derecesinde **suûbetli** ve **muhal** derecesinde **müşkilâtli** ve hiçbir vehim kabûl etmeyen **hurafatlı** şöyle bir yola gidersin ki;

For then there would have to be present in every **bit** of earth and every drop of water and every piece of air millions of **metal printing-presses** and innumerable **immaterial factories**,

which could fashion and form the countless numbers of flowering and fruit-bearing plants.

Otherwise one has to accept that they possess **all-encompassing** knowledge and power over all things so that they could be the true **source** of those creatures.

For every piece of earth, water, and air can be the **source** of **most** plants.

However, plants, *whether flowering or fruit-bearing*, are formed in so **well-ordered** and **balanced** a fashion, and are so **distinctive** and different from one another, that

a different immaterial factory or different printing-press would be necessary for each.

That means, if nature ceases being a **pattern** and becomes the **source**, it necessitates that everything contains the machines to make everything else.

Nature-worship is therefore based on an idea so superstitious that even those who subscribe to it **are ashamed** of it.

See the infinitely **delirious** unreason of **the misguided**, who suppose themselves to be **intelligent**, and take a lesson!

In Short: All the letters of a book describe themselves to the extent of a letter and **point** to their own **existence** in one way,

while they **describe** their **writer** with ten words and show him in many ways.

For example: "The one who wrote me has **fine hand-writing**. His pen is red, and so on."

In just the same way, all the letters of **the mighty book of the universe** point to themselves to the extent of their own **size** and physical beings,

but describe the Names of **the Pre-Eternal Inscraper** like **odes**, and **testify** to the One they signify and point to His Names with fingers to the number of their **attributes**.

That means that even if one denies both oneself and the universe like the **foolish Sophists**, one still should not deny **the All-Glorious Maker**.

Sixth Flash

Just as **the All-Glorious Creator** has placed on the heads of all His beings and on the foreheads of all His creatures **the seals of His oneness**, (some of which you have seen in the previous Flashes),

tabiat için her bir **cüz'** toprakta, her bir katre suda, her bir parça havada, milyarlarca **mâdenî matbaalar** ve hadsiz **mânevî fabrikalar** bulunması lâzım.

Tâ ki, hesabsız çiçekli, meyveli masnuatın teşekkülâtına mazhar olabilsin.

Yahut her şeye **muhit** bir ilim, her şeye muktedir bir kuvvet, onlarda kabûl etmek lâzım gelir. Tâ şu masnuata hakikî **masdar** olabilsin.

Çünkü toprağın ve suyun ve havanın her bir cüz'ü, **ekser** nebâtata **menşe** olabilir.

Halbuki her bir nebat *-meyveli olsa, çiçekli olsa* teşekkülâtı o kadar **muntâzam**dır, o kadar **mevzun**dur, o kadar birbirinden **mümtaz**dır, o kadar keyfiyetçe birbirinden ayırdır ki;

her birisine, yalnız ona mahsus birer ayrı mânevî fabrika veya ayrı birer matbaa lâzımdır.

Demek tabiat, **mistarlıktan masdarlığa** çıksa; her bir şeyde bütün şeylerin makinelerini bulundurmağa mecburdur.

İşte bu **tabiatperestlik** fikrinin esâsı, öyle bir hurafâttır ki, hurafeciler dahi ondan **utanıyorlar**.

Kendini **âkil** zanneden **ehl-i dalâletin**, nasıl nihayetsiz **hezeyanlı** bir akılsızlık iltizâm ettiklerini gör, ibret al!..

Elhasıl: Nasıl bir kitabın her bir harfi, kendi nefsinin bir harf kadar gösterip ve kendi **vücuduna** tek bir sûretle **delâlet ediyor**

ve kendi **kâtibini** on kelime ile **târif eder** ve çok cihetlerle gösterir.

Meselâ: "Benim kâtibimin **hüsn-ü hattı** var: Kalemî kırmızıdır, şöyledir böyledir" der.

Aynen öyle de: Şu **kitab-ı kebir-i âlemin** her bir harfi, kendine **cirmi** kadar delâlet eder ve kendi sûreti kadar gösterir.

Fakat **Nakkaş-ı Ezeli'nin** esmâsını, bir **kaside** kadar târif eder ve **keyfiyetleri** adedince işaret parmaklarıyla o esmâyı gösterir, müsemmasına **şehadet eder**.

Demek hem kendini, hem bütün kâinatı inkâr eden **safsatacı** gibi bir **ahmak**, yine **Sâni'-i Zülcelâl'in** inkârına gitmemek gerektir!..

Altıncı Lem'a

Hâlık-ı Zülcelâl'in nasıl ki mahlukatının her bir ferdinin başında ve masnuatının her bir cüz'ünün cebhesinde, **ehadiyetinin sikkelerini** koymuştur. (Nasıl ki geçmiş lem'alarda bir kısmını gördün.)

so in brilliant fashion has He placed many stamps of oneness on all species and numerous seals of unity on all universals, as well as the various stamps of unity on the world as a whole.

Of those many seals and stamps, we shall point out one on the page of the face of the earth in the springtime. It is like this:

The Pre-Eternal Inscrber's raising to life in the spring and summer at least three hundred thousand species of plants and animals

with complete distinction and differentiation and total order and separation amid infinite intermingling and confusion,

is a stamp of Divine unity as clear and brilliant as the spring itself.

#22

Yes, anyone with an iota of consciousness will understand that

to create with perfect order while raising to life of the dead earth in the spring, three hundred thousand samples of the resurrection of the dead,

and to write without fault, error, mistake or deficiency, in most well-balanced, well-proportioned, well-ordered, and perfect fashion the individual members of three hundred thousand different species one within the other on the face of the earth,

is a seal particular to an All-Glorious One, an All-Powerful One of Perfection, an All-Wise One of Beauty, possessing infinite power, all-encompassing knowledge, and a will capable of governing the whole universe.

...

The All-Wise Qur'an decrees:

So look to the signs of God's Mercy, how He raises to life the earth after its death; He it is Who will raise the dead to life, for He is Powerful over all things. (Qur'an, 30:50.)

Yes, it is surely easy for the Creative Power which, within a few days, demonstrates examples of three hundred thousand resurrections in raising the earth to life, to raise men to life.

For example, could it be said to a Displayer of Miracles Who at a sign will remove the mountains of Gelincik and Subhan:

"Are you able to remove from this valley this huge rock which is blocking our path?"

Similarly, can it be said in a way that infers doubt to an All-Wise and Powerful One, an All-Generous and Compassionate One, Who created the sky and the mountains and the earth in six days and continuously fills and empties them:

Öyle de; her bir nev'in üstünde çok sikke-i ehadiyet, her bir küll üstünde müteaddid hâtem-i vâhidiyet, tâ mecmu-u âlem üstünde mütenevvi turra-i vahdet, gâyet parlak bir sûrette koymuştur.

İşte pek çok sikkelerden ve hâtemlerden ve turalardan, sath-ı arz sahifesinde bahar mevsiminde vaz'edilen bir sikke, bir hâtemi göstereceğiz. Şöyle ki:

Nakkaş-ı Ezelî, zeminin yüzünde yaz, bahar zamanında en az üç yüz bin nebâtat ve hayvanatın enva'ını,

nihayetsiz ihtilat, karışıklık içinde nihayet derecede imtiyaz ve teşhis ile ve gâyet derecede intizâm ve tefrik ile haşır ve neşretmesi,

bahar gibi zâhir ve bâhir parlak bir sikke-i tevhidir.

...

Evet bahar mevsiminde ölmüş arzın ihyası içinde, üç yüz bin haşrin nûmunelerini kemâl-i intizâm ile îcad etmek

ve arzın sahifesinde birbiri içinde üç yüz bin muhtelif enva'ın efradını hatâsız ve sehivsiz, galatsız, noksansız, gâyet mevzun, manzum, gâyet muntâzam ve mükemmel bir sûrette yazmak,

elbette nihayetsiz bir kudrete ve muhit bir ilme ve kâinatı idare edecek bir iradeye mâlik bir Zât-ı Zülcelâl'in, bir Kadîr-i Zülkemâl'in ve bir Hakîm-i Zülcemâl'in sikke-i mahsusası olduğunu

zerre miktar şuurunu bulanın derketmesi lâzım gelir. Kur'an-ı Hakîm ferman ediyordur ki:

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Evet zeminin diriltmesinde, üç yüz bin haşrin nûmunelerini, birkaç gün zarfında yapan, gösteren Kudret-i Fâtıraya; elbette insanın haşrı ona göre kolay gelir.

Meselâ: Gelincik Dağı'nı ve Sübhan Dağı'nı bir işaretle kaldıran bir zât-ı mu'ciznümâya,

"Şu dereden, yolumuzu kapayan şu koca taşı kaldırabilir misin?" denilir mi?

Öyle de: Gök ve dağ ve yeri altı günde îcad eden ve onları vakit-be-vakit doldurup boşaltan bir Kadîr-i Hakîm'e, bir Kerîm-i Rahîm'e:

“Can you remove from us this **layer** of earth which was **prepared** and laid out in eternity and is blocking our way to your **banquet**?

Can you level the earth and let us pass on?”

You observed a seal of Divine unity on the face of the earth in the summertime.

Now look! A **stamp of unity** is clearly obvious on **the vast, wise** and **perspicacious disposals of the spring** on the face of the earth.

For that **activity** is on an absolutely vast scale, and the **vastness** is together with an absolute speed, and that **speed** is together with an absolute **munificence**, and together with these an **absolute order** and perfect **beauty of art** and **exquisiteness** of creation are apparent.

These form a seal which could belong only to one possessing **infinite** knowledge and boundless power.

Yes, we see that on the earth within an absolute extensiveness are a **creation**, **disposal**, and **activity** which are on an **absolutely vast scale**.

And these are occurring within that vast scope with **absolute speed**.

And together with that speed and vast scope an **absolute munificence** is apparent in the multiplication of individual beings.

And together with that munificence, vast scope, and speed, an **absolute ease** is apparent.

And **to create** the **absolute order** and **exceptional beauty of art** to be seen in all species and individuals, and the **perfect differentiation** within infinite **intermingling**,

and the **valuable** works within extreme **abundance**, and the complete **correspondence** on an extensive scale, and the artistic **marvels** with the greatest **ease**,

and to demonstrate a **wondrous art** and **miraculous activity** at one moment, everywhere, in the same fashion, in every individual – **together with that munificence, ease, speed, and vast scope**,

is certainly and without doubt the **stamp** of One Who although He is nowhere is **all-present** and **all-seeing** everywhere.

#23

Nothing is hidden from Him, nor is anything difficult for him. Particles and stars are **equal** in relation to His power.

“Ebed tarafından **ihzâr** edilip serilmiş, kendi **ziyafetine** gidecek yolumuzu seddeden şu toprak **tabakasını** üstümüzden kaldırabilir misin?

Yeri düzeltip bizi ondan geçirebilir misin?” **istib'âd sûretinde söylenir mi?**

Şu zeminin yüzünde yaz zamanında bir sikke-i tevhidi gördün.

Şimdi bak! Gâyet **basîrane** ve **hakîmane** zeminin yüzündeki şu **tasarrufat-ı azîme-i bahariye** üstünde, bir **hâtem-i vâhidiyet** gâyet âşikâre görünüyor.

Çünkü şu **icraat**, bir vüs'at-i mutlaka içinde ve o **vüs'atle** beraber bir sür'at-i mutlaka ile ve o **sür'at** ile beraber bir **sehavet-i mutlaka** içinde

görünen **intizâm-ı mutlak** ve kemâl-i **hüsn-ü san'at** ve **mükemmeliyyet-i hilkat**;

öyle bir hâtemdir ki, **gayr-ı mütenahî** bir ilim ve nihayetsiz bir kudret sahibi ona sahib olabilir.

Evet görüyoruz ki; bütün yeryüzünde bir **vüs'at-i mutlaka** içinde bir **îcad**, bir **tasarruf**, bir **faaliyet** var.

Hem o vüs'at içinde, bir **sür'at-i mutlaka** ile işleniyor.

Hem o sür'at ve vüs'atle beraber **teksir-i efrâdda** bir **sehavet-i mutlaka** görünüyor.

Hem o sehavet ve vüs'at ve sür'atle beraber bir **sühulet-i mutlaka** görünüyor.

Hem **o sehavet ve sühulet ve sür'at ve vüs'atle beraber**; her bir nevide, her bir ferdde görünen bir **intizâm-ı mutlak** ve **gâyet mümtaz bir hüsn-ü san'at** ve nihayet **ihtilat** içinde bir **imtiyaz-ı etem**

ve gâyet **mebzuliyet** içinde gâyet **kıymetdar** eserler ve gâyet geniş daire içinde tam bir **muafakat** ve gâyet **sühulet** içinde gâyet san'atkârane **bediaları icad etmek**,

bir anda, her yerde, bir tarzda, her ferdde bir **san'at-ı hârika**, bir **faaliyet-i mu'ciz-nümâ** göstermek;

elbette ve elbette öyle bir zâtın **hâtemidir** ki, hiçbir yerde olmadığı halde, her yerde **hâzır, nâzır**dır.

Hiç bir şey ondan gizlenmediği gibi, hiçbir şey O'na ağır gelmez. Zerrelere yıldızlar, O'nun kudretine nisbeten **müsavidirler**.

For example, in a garden of that All-Glorious and Compassionate One's munificence, I counted the bunches hanging from a grape-vine of the thickness of two fingers, which I saw to be like one little pip among the bunches of His miracles:

there were one hundred and fifty-five. I counted the grapes in one bunch: there were around one hundred and twenty. I thought:

if this vine was a tap from which flowed honeyed water and it produced water continuously,

it would only just be enough for the bunches which, in the face of this heat, suckle those hundreds of little pumps of the sherbet of mercy.

However, it only occasionally obtains a little moisture. The One Who does this, then, must surely be powerful over all things.

Glory be to Him at Whose art minds are bewildered!

Seventh Flash

Look! With little difficulty you can see the seals of the Single, Eternally Besought One on the page of the earth,

so raise your head, open your eyes, and look too at the great book of the universe. You will see that

on it as a whole a stamp of unity is read out which is as clear as it is big.

For like the components of a factory or members of a palace or town, these beings support one another, stretch out their hands to assist one another,

and answer the needs and requests of one another, saying: "Here I am, at your service!" Assisting one another, they work together in order.

Joining efforts, they serve animate beings. Co-operating and turned a single goal, they obey an All-Wise Disposer.

They conform to a rule of mutual assistance which is in force from the sun and moon, night and day, and winter and summer,

to plants coming to the assistance of hungry and needy animals,

and animals hastening to the assistance of weak, noble men,

and even nutritious substances flying to assist delicate, weak infants and fruits,

and particles of food passing to the assistance of the cells of the body.

Meselâ: O Rahîm-i Zülcemâl'in bağıstan-ı kereminden, mu'cizâtının salkımlarından bir tanecik hükmünde gördüğüm iki parmak kalınlığında bir üzüm asmasına asılmış olan salkımları saydım:

Yüz elli beş çıktı. Bir salkımın tanesini saydım: Yüz yirmi kadar oldu. Düşündüm, dedim:

"Eğer bu asma çubuğu, ballı su musluğu olsa, daim su verse,

şu hararete karşı o yüzer rahmetin şurub tulumbacıklarını emziren salkımlara ancak kifayet edecek.

Halbuki, bâzan az bir rutubet ancak eline geçer. İşte bu işi yapan, her şeye kadir olmak lâzım gelir.

سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ

Yedinci Lem'a

Bak, nasıl sahife-i arz üstünde Zât-ı Ehad-i Samed'in hâtemlerini az dikkatle görebilirsin.

Başını kaldır, gözünü aç, şu kâinat kitab-ı kebîrine bir bak; göreceksin ki:

O kâinatın heyet-i mecmuası üstünde, büyüklüğü nisbetinde bir vuzuh ile hâtem-i vahdet okunuyor.

Çünkü şu mevcûdât bir fabrikanın, bir kasrın, bir muntâzam şehrin eczaları ve efradları gibi bel-bele verip, birbirine karşı muavenet elini uzatıp,

birbirinin suâl-i hâcetine "Lebbeyk! Baş üstüne" derler. Elele verip, bir intizâm ile çalışırlar.

Başbaşa verip, zevilhayata hizmet ederler. Omuz-omuza verip, bir gayeye müteveccihen bir Müdebbir-i Hakîm'e itaat ederler.

Evet Güneş ve Ay'dan, gece ve gündüzden, kış ve yazdan tut,

tâ nebatâtın, muhtaç ve aç hayvanların imdadına gelmelerinde

ve hayvanların zaîf, şerîf insanların imdadına koşmalarında,

hattâ mevadd-ı gıdâiyenin lâtif, nahîf yavruların ve meyvelerin imdadına uçmalarında,

tâ zerrat-ı taamiyenin hüceyrat-ı beden imdadına geçmelerinde câri olan bir düstur-u teavünle hareketleri,

They show to anyone who is not altogether blind that they are acting through the strength of a single, most **generous Nurturer**, and at the command of a single most **wise Disposer**.

Thus, on the one hand this **mutual support** and assistance, this **answering one another's needs**, this **mutual embracing**, this **subjugation**, this **order**,

testify **decisively** that beings are administered and **organized** by a single **Disposer** and are being **impelled** and directed by a single **Nurturer**.

And on the other hand, this **perfect grace** within the **universal wisdom** to be seen **plainly** in the art of things;

and the **all-embracing mercy** which shines within the providence;

and the **sustenance** *spread over that mercy* and scattered so as to answer the needs of all living beings **needy for sustenance**;

–these form a **stamp of Divine unity** so brilliant that anyone whose mind is not altogether extinguished will understand it and anyone who is not altogether blind will see it.

#24

Yes, a **veil of wisdom** demonstrating **intention**, consciousness, and **will**, has covered the whole universe,

and upon that veil of wisdom has been spread a **veil of grace** and favour exhibiting **beneficence**, **adornment**, **embellishment**, and **benevolence**;

and over that **adorned veil of favour** a **garment of mercy** displaying flashes of making known and loved, of **bestowal** and the **granting** of gifts has enveloped the universe;

and spread over that **illuminated** veil of universal mercy is a **table of general provisions** showing **kindness** and bestowal and benevolence and **perfect compassion** and **fine nurturing** and **dominical favour**.

Yes, all beings from particles to suns, *whether individuals or species, or large or small*, have been clothed in a magnificent shirt of wisdom **embroidered** with **fruits** and **aims**, benefits and **purposes**.

And over the **wisdom-displaying** shirt, a **garment of favour** *embroidered with flowers of grace and beneficence* has been cut out in accordance with the **stature** of things;

and over that ornamented garment of favour, a **general table of sustenance** has been set up, lit up with flashes of **love**, bestowal, **affection**, and **the granting of gifts**, to which the decorations of mercy have been attached,

and which, together with bestowing those **illuminated** and **jewel-encrusted** decorations, is sufficient for all the groups of **living beings** on the face of the earth, and meets all their needs.

bütün bütün kör olmayana gösteriyorlar ki; gâyet **kerim** bir tek **Mürebbi**'nin kuvvetiyle, gâyet **hakîm** bir tek **Müdebbir**'in emriyle hareket ediyorlar.

İşte şu kâinat içinde cârî olan bu **tesanüd**, bu teâvün, bu **tecâvüb**, bu **teânuk**, bu **müсахhariyyet**, bu **intizâm**,

bir tek **Müdebbir**'in **tertib**ıyla idare edildiklerine ve bir tek **Mürebbi**'nin tedbiriyle **sevk** edildiklerine **kat'iyen** şahadet etmekle beraber;

şu **bilbedâhe** san'at-ı eşyada görünen **hikmet-i âmme** içindeki **inâyet-i tâmme**

ve o inâyet içinde parlayan **rahmet-i vasia**

ve o **rahmet üstünde serilen** ve **rızka muhtaç** her bir zihayata onun hacetine lâıık bir tarzda iâşe etmek için serpilene **erzak** ve iâşe-i umumî,

öyle parlak bir **hâtem-i tevhid**dir ki, bütün bütün aklı sönmeyen anlar ve bütün bütün kör olmayan görür.

Evet, **kasd** ve şuur ve **irade**yi gösteren bir **perde-i hikmet**, umum kâinatı kaplamış

ve o perde-i hikmet üstünde **lütuf** ve **tezyin** ve **tahsin** ve **ihsan**ı gösteren bir **perde-i inâyet** serilmiştir

ve o **müzeyyen perde-i inâyet** üstünde kendini sevdirmek ve tanıttirmek, **in'am** ve **ikram** etmek lem'alarını gösteren bir **hulle-i rahmet**, kâinatı içine almıştır

ve o **münevver** perde-i rahmet-i âmme üstüne serilen ve **terahhumu** ve ihsan ve ikramı ve **kemâl-i şefkat** ve **hüsn-ü terbiyeyi** ve **lütf-u rubûbiyeti** gösteren bir **sofra-i erzak-ı umumiye** dizilmiştir.

Evet şu mevcûdât, zerrelere güneşlere kadar; *ferdler olsun nevilere olsun, küçük olsun büyük olsun*, **semerat** ve **gayâtla** ve faideler ve **maslahatlarla münakkaş** bir kumaş-ı hikmetten muhteşem bir gömlek giydirilmiş

ve o **hikmet-nümâ** sûret gömleği üstünde **lütuf** ve **ihsan** çiçekleriyle **müzeyyen** bir **hulle-i inâyet** her şeyin **kametine** göre biçilmiş

ve o müzeyyen hulle-i inâyet üzerine **tahabbüb** ve ikram ve **tahannün** ve **in'am** lem'alarıyla münevver rahmet nişanları takılmış ve

o **münevver** ve **murassa** nişanları ihsan etmekle beraber, zeminin yüzünde bütün **zevilhayatın** taifelerine kâfi, bütün hacetlerine vâfi bir **sofra-i rızka-ı umumî** kurulmuştur.

Thus, this matter points to an **All-Glorious Provider** Who is All-Wise, All-Generous, and All-Compassionate, and shows Him as clearly as the sun.

Is that so? Is everything in need of sustenance? Yes, like individual beings are in need of sustenance and all the necessities to continue their lives, we see that

all the beings in the world, and **especially** living beings, whether universal or particular, wholes or parts,

have many **desires** and **needs**, material and otherwise, for their existence, their lives, and **the continuation of their lives**.

But their wants and needs are for such things that their hands cannot reach **the least** of them and their power is insufficient for the smallest of them.

Yet, we see that all their wishes and material and immaterial sustenance is given to them

“From where he could not imagine,”

(Qur'an, 65:3.)

from unhopèd for places, with perfect order, **at the appropriate time**, in a suitable fashion, with perfect wisdom.

And so, does this want and need of creatures and this manner of **unseen help and assistance** not show an **All-Wise and Glorious Nurturer**, an **All-Compassionate Beauteous Disposer**?

#25

Eighth Flash

Any sort of seed sown in a field **shows** that the field must be at the disposal of the seed's owner,

and that the seed too is **under the disposal** of the one who has control of the field.

Similarly, **the arable field of beings** known as the **elements** and their **universality** and **comprehensiveness** as well as their **sameness** and **uncomplex nature**,

and the plants and animals –these **fruits of mercy**, **miracles of power**, and **words of wisdom** known as creatures–

and their **spreading** to most places and **settling** everywhere as well as their **being similar** and **resembling one another**,

show that they are under the disposal of a single **Miracle-Displaying Maker**, and in such a way that

it is as if every flower, fruit, and animal is a seal, stamp, and signature of its **Maker**.

Wherever they are found, each says through **the tongue of disposition**: “Whose-ever seal I am, the place I am found is also of **his making**.”

İşte şu iş, Güneş gibi âşikâre, nihayetsiz Hakîm, Kerim, Rahîm, Rezzak bir **Zât-ı Zülcemâl'e** işaret edip gösteriyor.

Öyle mi? Her şey rızka muhtaç mıdır? Evet, bir ferd rızka ve devam-ı hayata muhtaç olduğu gibi, görüyoruz ki:

Bütün mevcûdât-ı âlem, **bâhusus** zihayat olsa, küllî olsun cüz'î olsun, küll olsun cüz' olsun;

vücudunda, bekasında, hayatında ve **idame-i hayatta** maddeten ve mânen çok **metâlîbi** var, çok **levâzîmâtî** var.

İftikaratı ve ihtiyacatı öyle şeylere var ki, **en ednasına** o şeyin eli yetişmediği, en küçük matlubuna o şeyin kuvveti kâfi gelmediği bir halde,

görüyoruz ki: Bütün metâlîbi ve erzâk-ı maddiye ve mâneviyesi

مِنْ حَيْثُ لَا يُحْتَسَبُ

ummadığı yerlerden kemâl-i intizâmla ve **vakt-i münâsibde** ve lâyük bir tarzda kemâl-i hikmetle ellerine veriliyor.

İşte bu iftikar ve ihtiyac-ı mahlukat ve bu tarzda **imdad ve iâne-i gaybiyye**, acaba Güneş gibi bir **Mürebbi-i Hakîm-i Zülcelâl'i**, bir **Müdebbir-i Rahîm-i Zülcemâl'i** göstermiyor mu?

Sekizinci Lem'a

Nasıl ki bir tarlada ekilen bir nevi tohum **delâlet eder** ki: O tarla herhalde tohum sahibinin taht-ı tasarrufunda olduğunu;

hem o tohumu dahi, tarla mutasarrıfının **taht-ı tasarrufunda** olduğunu gösterir.

Öyle de: Şu **anâsır** denilen **mezraa-i masnuat**, **vâhidiyet** ve **besâtet** ile beraber, **külliyet** ve **ihâtalari**

ve şu mahlûkat denilen **semerat-ı rahmet** ve **mu'cizât-ı kudret** ve **kelâmât-ı hikmet** olan nebâtat ve hayvanat,

mümaselet ve **müşabehet**leriyle beraber çok yerlerde intişarı, her tarafta bulunup **tavattunları**;

tek bir **Sâni'-i Mu'ciznümâ'nın** taht-ı tasarrufunda olduklarını öyle bir tarzda gösteriyor ki;

güya her bir çiçek, her bir semere, her bir hayvan, o **Sâniin** birer sikkesidir, birer hâtemidir, birer turrasıdır.

Her nerede bulunsa, **lisan-ı hâliyle** her birisi der ki: “Ben kimin sikkesiyim, bu yer dahi **onun masnuudur**.”

Whose-ever stamp I am, this place is a missive of His.

Whose-ever signature I am, this land too is of his weaving.”

That means, to be Sustainer of the least creature is particular to the One Who holds all the elements in the grasp of His power.

Anyone who is not blind can see that to regulate and govern the simplest animal is particular to the One Who has all beings in the grasp of His dominicality.

Indeed, through the tongue of similarity to other individuals, all individual beings say:

“Only one who owns my species can be my owner. It cannot be otherwise.”

And through the tongue of spreading over the face of the earth together with other species, each species says:

“Only one who owns the whole face of the earth can be our owner. It cannot be otherwise.”

And through the tongue of being bound to the sun and other planets and mutually supportive with the skies, the earth says:

“Only one who is owner of the whole universe can be my owner. It cannot be otherwise.”

Yes, supposing someone were to say to a conscious apple: “You are my work of art.”

Through the tongue of disposition, the apple would reply: “Be silent! If you are capable of fashioning all the other apples on the earth;

indeed, if you can have disposal over all my fellows, the other fruit-bearing trees, spread over the earth, and all the gifts of the Most Merciful proceeding from the treasury of mercy in boatloads,

then you can claim to be my Sustainer.” The apple would say that and aim a slap at that foolish person.

Ninth Flash

We have pointed out some of the seals, stamps, and signatures on particulars and parts, universals and wholes, on the world as a whole, and on life, living beings, and raising to life.

Now, we shall indicate one of the countless stamps on species.

Since the countless fruits of a fruit-bearing tree are administered from one centre, in accordance with one law and a single way of raising,

the difficulty, hardship, and expense are transformed into ease. It is so easy the numerous fruits raised become equal to a single fruit.

Ben kimin hâtemiyim, bu mekân dahi onun mektubudur.

Ben kimin turrasıyım, bu vatanım dahi onun mensucudur.”

Demek en ednâ bir mahlûka Rubûbiyet; bütün anasını kabza-i tasarrufunda tutana mahsustur

ve en basit bir hayvanı tedbir ve tedvir etmek; bütün hayvanatı, nebâtatı, masnuatı kabza-i Rubûbiyetinde terbiye edene has olduğunu kör olmayan görür.

Evet her bir ferd, sâir efrada mümaselet ve misliyet lisanı ile der:

“Kim bütün nev'im'e mâlik ise, bana mâlik olabilir, yoksa yok.”

Her nev', sâir neville beraber yeryüzünde intişar lisanıyla der:

“Kim bütün sath-ı Arza mâlik ise, bana mâlik olabilir; yoksa yok.”

Arz, sâir seyyarat ile bir Güneşe irtibatı ve semâvat ile tesanüdü lisanıyla der:

“Kim bütün kâinata mâlik ise, bana mâlik o olabilir; yoksa yok.”

Evet faraza zîşuur bir elmaya biri dese: “Sen benim san'atımsın.”

O elma lisan-ı hal ile ona “Sus!” diyecek. “Eğer bütün yeryüzünde bütün elmaların teşkiline muktedir olabilirsen,

belki yeryüzünde münteşir bütün hemcinsimiz olan bütün meyvedârlara, belki sefinesiyle hazine-i rahmetten gelen bütün hedâyâ-yı Rahmâniyyeye mutasarrıf olabilirsen,

bana Rubûbiyet dâva et.” O elma böyle diyecek ve o ahmağın ağzına bir tokat vuracak.

Dokuzuncu Lem'a

Cüz'de cüz'ide, küllde küllide, küll-i âlemde, hayatta, zihayatta, ihya da olan sikkelerden, hâtemlerden, turralardan bazılarına işaret ettik.

Şimdi, nevillede hesabsız sikkelerden bir sikkeye işaret edeceğiz.

Evet nasıl ki meyvedâr bir ağacın hesabsız semereleri, bir terbiye-i vâhide, bir kanun-u vahdetle, bir tek merkezden idare edildiklerinden,

külfet ve meşakkat ve masraf, o kadar sühulet peyda eder ki, kesretle terbiye edilen tek bir semereye müsavi olurlar.

That means **in regard to quantity**, **multiplicity** and **numerous centres** necessitate the difficulty, expense, and equipment of the whole tree for a single fruit. The difference is only **in regard to quality**.

Like all the factories required for the whole army are necessary to manufacture all **the military equipment** necessary for a single soldier.

That is to say, if the matter passes from **unity** to **multiplicity**, **in respect of quantity** the difficulties increase to the number of **individuals**.

Thus, **the extraordinary ease** to be seen **clearly** in all species is the result of the **ease** and **facility** arising from unity.

In Short: The **conformity** and **similarity** in **basic members** between all the **individuals** of a **species**, and all the species of a **genus**, prove that they are the works of a single Maker,

because **the unity of the pen** and **oneness of the seal** requires this.

Similarly, the **observable absolute ease** and **lack of difficulty** require –indeed, necessitate– that they are the works of **One Maker**.

Otherwise difficulties rising to **the degree of impossibility** would doom the genus and the species to **non-existence**.

To Conclude: If all things are ascribed to Almighty God, they become as easy as a single thing,

while if they are attributed to causes, they become as difficult as everything.

Since it is thus, the **extraordinary profusion** observed in the universe and the boundless **abundance** before our eyes display a **stamp of unity** like the sun.

If these fruits which we obtain in such **plenty** were not the property of **the Single One of Unity**, we would not have a single pomegranate to eat, even if we gave the whole world for it.

Tenth Flash

Just as life, which displays a **manifestation of Divine beauty**, is a **proof of Divine oneness**, and a sort of **manifestation of unity**,

death too, which displays **the manifestation of Divine glory**, is a **proof of Divine unity**.

For example, **And God's is the highest similitude**, by showing the sun's light and reflection, the **bubbles** on a wide **flowing river** **which sparkle** in the sun and **transparent objects** **which glisten** on the face of the earth testify to the sun.

Demek **kesret** ve **taaddüd-ü merkez**, her semere için, **kemmiyetçe** bütün ağaç kadar külfet ve masraf ve cihazat ister. Fark yalnız **keyfiyetçedir**.

Nasıl ki bir tek nefere lâzım **teçhizat-ı askeriyyeyi** yapmak için, orduya lâzım bütün fabrikalar kadar fabrikalar lâzımdır.

Demek iş, **vahdetten kesrete** geçse, **efrad** adedince **-kemmiyet cihetiyle-** külfet ziyadeleşir.

İşte, her nevide **bilmüşahede** görünen **sühulet-i fevkalâde**, elbette vahdetten, tevhidden gelen bir **yüsr** ve **sühûletin** eseridir.

Elhasıl: Bir **cinsin** bütün **enva'ı**, bir nev'in bütün **efradı âzâ-yı esâsîde** **muvafakat** ve **müşabehetleri** nasıl isbat ederler ki, tek bir Sâniin masnularıdır.

Çünkü **vahdet-i kalem** ve **ittihad-ı sikke** öyle ister.

Öyle de: Bu **meşhud sühulet-i mutlaka** ve **külfetsizlik**, vücub derecesinde icab eder ki; bir **Sâni-i Vâhid**'in eserleri olsun.

Yoksa **imtina'** **derecesine** çıkan bir suûbet, o cinsi **in'idama** ve o nev'i **ademe** götürecekti.

Velhasıl: Cenâb-ı Hakk'a isnad edilse, bütün eşya bir tek şey gibi bir sühulet peyda eder.

Eğer esbaba isnad edilse her bir şey, bütün eşya kadar suûbet peyda eder.

Mâdem öyledir; kâinatta şu görünen **fevkalâde** ucuzluk ve şu göz önündeki hadsiz **mebzûliyet**, **sikke-i vahdeti** güneş gibi gösterir.

Eğer gâyet **mebzûliyetle** elimize geçen şu meyveler, **Vâhid-i Ehad**'in malı olmazsa, bütün dünyayı verse idik, bir tek narı yiyemezdik.

Onuncu Lem'a

Tecelli-i cemâliyyeyi gösteren hayat; nasıl bir **bürhân-ı ehadıyettir**, belki bir çeşit **tecelli-i vahdet**tir.

Tecelli-i celâli izhar eden memat dahi, bir **bürhân-ı vâhidıyettir**.

Evet meselâ **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى** nasıl ki Güneş'e karşı **parlayan** ve **akan** büyük bir ırmağın **kabarcıkları** ve zemin yüzünün **mütelemmi'** **şeffafâtı**, Güneş'in aksini ve ışığını göstermek sûretiyle Güneş'e şehadet ettikleri gibi,

On those tribes of bubbles and transparent objects disappearing, the continued magnificent manifestation of the sun and the uninterrupted and constant display of its light on the successive groups and tribes of bubbles and transparent objects which follow on after them,

testify decisively that the little images of the sun and the lights and flashes which appear and sparkle, flare up and die away, and are changed and renewed,

are the manifestations of an enduring, perpetual, elevated, single Sun whose manifestation is undying.

That is to say, just as through their appearance and becoming visible, the shining droplets demonstrate the sun's existence,

so with their disappearance and extinction, they demonstrate its continuation, permanence, and unity.

#27

In exactly the same way, through their existence and lives these flowing beings testify to the necessary existence and oneness of the Necessarily Existent One,

and with their deaths and disappearance, they testify to the His pre-eternity, everlastingness, and unity.

Yes, the beautiful creatures and fine beings which are renewed and restored within the decline and disappearance that occur through the alternation of night and day, winter and summer, and the centuries and ages,

surely point to the existence, continuance, and unity of an elevated, eternal possessor of continually manifested beauty.

While the deaths and disappearance of those beings together with their apparent and lowly causes demonstrate that the causes are nothing but a mere veil.

This situation proves decisively that these arts, these inscriptions, these manifestations, are the constantly renewed arts, the changing inscriptions, the moving mirrors of an All-Beauteous One of Glory, all of Whose Names are sacred and beautiful;

that they are His seals which follow on one after the other, and His stamps that are changed with wisdom.

In Short: The mighty book of the universe both teaches us the creational signs concerning Divine existence and unity,

and it testifies to all the attributes of perfection, beauty, and glory of that All-Glorious One.

And they prove the perfection of the Divine Essence faultlessly and without defect.

For it is obvious that perfection in a work points to the perfection of the act which is the source and origin of the work.

o katarâtın ve şeffâfâtın gurubuyla, gitmeleriyle beraber, arkalarından yeni gelen katarat taifeleri ve şeffâfat kabileleri üstünde yine güneşin cilveleri haşmetle devamı ve ışığının tecellisi ve noksansız istimrarı

kat'iyen şehadet eder ki: Sönüp yanan, değişip tazelenen, gelip parlayan misâlî güneşçikler ve ışıklar ve nurlar;

bir bâki, daimî, âlî, tecellisi zevalsiz bir tek Güneşin cilveleridir.

Demek o parlayan kataratlar; zuhurıyla ve gelmeleriyle Güneş'in vücudunu gösterdikleri gibi;

gurublarıyla, zevalleriyle, Güneş'in bekasını ve devamını ve birliğini gösteriyorlar.

Aynen öyle de: Şu mevcûdât-ı seyyale, vücudlarıyla ve hayatlarıyla Vâcib-ül Vücut'un vücub-u vücuduna ve ehadiyetine şehadet ettikleri gibi;

zevalleriyle, ölümleriyle o Vâcib-ül Vücut'un ezeliyetine, sermediyyetine ve ehadiyyetine şehadet ederler.

Evet gece gündüz, kış ve yaz, asırlar ve devirlerin değişmesiyle gurub ve uful içinde teceddüd eden ve tazelenen masnuat-ı cemile, mevcûdât-ı lâtife,

elbette bir âlî ve sermedî ve daim-üt tecelli bir cemâl sahibinin vücud ve beka ve vahdetini gösterdikleri gibi;

o masnuat, esbab-ı zâhiriye-i süfliyyeleriyle beraber zeval bulup ölmeleri, o esbabın hiçliğini ve bir perde olduğunu gösteriyorlar.

Şu hal kat'iyen isbat eder ki; şu san'atlar, şu nakışlar, şu cilveler; bütün esmâsi kudsiyye ve cemile olan bir Zât-ı Cemil-i Zülcelâl'in tazelenen san'atlarıdır, tahavvül eden nakışlarıdır, taharrük eden âyineleridir,

birbiri arkasından gelen sikkeleridir, hikmetle değişen hâtemleridir.

Elhasıl: Şu kitab-ı kebir-i kâinat, nasıl ki vücud ve vahdete dair âyât-ı tekviniyyeyi bize ders veriyor.

Öyle de: O Zât-ı Zülcelâl'in bütün evsaf-ı kemâliyye ve cemâliyye ve celaliyyesine de şehadet eder.

Ve kusursuz ve noksansız kemâl-i zâtîsini isbat ederler.

Çünkü bedihîdir ki, bir eserde kemâl, o eserin menşe ve mebdeî olan fiilin kemâline delâlet eder.

And the perfection of the act points to the perfection of the name, and the perfection of the name, to the perfection of the **attribute**,

and perfection of the attribute to the perfection of **the essential qualities**, and the perfection of the qualities point **necessarily** and **self-evidently** to the perfection of **the essence possessing those qualities**.

For example, the perfect **inscriptions** and **adornments** of a faultless **palace** indicate the perfection of a master builder's **acts** behind them.

And the perfection of the acts shows the perfection of that **active** master's **titles** and names, which demonstrate his rank.

And the perfection of the names and titles show the perfection of the other attributes *qualifying the master builder's art*.

And the perfection of the art and attributes show the perfection of the abilities and **essential capacity** of that craftsman, which are called the **essential qualities**.

And the perfection of those essential qualities and abilities show the perfection of the master's **essential nature**.

In exactly the same way, the faultless **works observed in the world**, which manifest the meaning of *"Do you see any flaw?"*, (*Qur'an, 67:3.*) this art in the well-ordered beings of the universe,

point observedly to **the perfect acts** of an **active possessor of power**.

And those perfect acts point clearly to the perfect Names of a **Glorious Agent**.

And that perfection **necessarily** points to and testifies to the perfect attributes of the Beauteous One signified by the Names.

#28

And certainly those perfect attributes point and testify to the perfection of the Perfect One qualified by the attributes.

And those **perfect qualities** point with such **absolute certainty** to the perfect Essence of the One possessing the qualities that they indicate that

all the sorts of perfection to be seen in the whole universe are but **signs of His perfections**, **hints of His Glory**, and **allusions to His beauty**, and pale, **weak shadows** in relation to His perfection.

The Eleventh Flash, Which Has The Strength Of Suns

Fiilin kemâli ise, ismin kemâline ve ismin kemâli, sıfatın kemâline

ve sıfatın kemâli, **şe'n-i zâtînin** kemâline ve şe'nin kemâli, o **zât-ı zîşuûn**un kemâline, hadsen ve **zarureten** ve **bedâhетен** delâlet eder.

Meselâ: Nasıl ki kusursuz bir **kasrın** mükemmel olan **nukuş** ve **tezyinatı**, arkalarında bir usta **ef'âlinin** mükemmeliyetini gösterir.

O ef'âlin mükemmeliyeti, o **fâil** ustanın rütbelerini gösteren **ünvanları** ve isimlerinin mükemmeliyetini gösterir.

Ve o esmâ ve ünvanlarının mükemmeliyeti, o *ustanın san'atına dair* sıfatlarının mükemmeliyetini gösterir

ve o san'at ve sıfatlarının mükemmeliyeti, o san'at sahibinin **şuun-u zâtîyye** denilen kabiliyet ve **istidad-ı zâtîyesinin** mükemmeliyetini gösterir

ve o şuun ve kabiliyet-i zâtîyyenin mükemmeliyeti, o ustanın **mahiyet-i zâtîyyesinin** mükemmeliyetini gösterdiği misillü...

Aynen öyle de: Şu kusursuz, futursuz

هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ

sırrına mazhar olan şu **âsâr-ı meşhude-i âlem**, şu mevcûdât-ı muntâzama-i kâinatta olan san'at ise;

bilmüşahede bir **müessir-i zil-iktidarın kemâl-i ef'aline** delâlet eder.

O kemâl-i ef'al ise, bilbedâhe o **Fâil-i Zülcelâl'in** kemâl-i esmâsına delâlet eder.

O kemâl-i esmâ ise, **bizzarure** o esmânın müsemma-i zül-cemâlinin kemâl-i sıfatına delâlet ve şehadet eder.

O kemâl-i sıfat ise, bilyakîn o mevsuf-u zülkemâlin kemâl-i şuununa delâlet ve şehâdet eder.

O **kemâl-i şuun** ise, **bihakkalyakîn** o zîşuunun kemâl-i zâtına öyle delâlet eder ki,

bütün kâinatta görünen bütün enva'-ı kemâlât, O'nun kemâline nisbeten sönük bir **zill-ı zaîf** sûretinde bir Zât-ı Zülkemâl'in **âyât-ı kemâli** ve **rumuz-u celâli** ve **işarat-ı cemâli** olduğunu gösterir.

Güneşler Kuvvetinde On Birinci Lem'a

As is defined in the Nineteenth Word, **our master Muhammad the Trustworthy** (Peace and blessings be upon him) is **the supreme sign of the mighty Book** of the Universe

and **the Greatest Name** of that mighty Qur'an, the seed of **the tree of the universe** and its most luminous fruit,

the sun of the palace of the world and **the radiant moon** of the world of Islam,

the herald of the sovereignty of **Divine dominicality**, and **the wise discloser** of the talisman of the universe,

who flies in the **levels** of reality with **the wings of Messengership**, which take under their **shade** all the prophets, and the wings of Islam, which take under their **protection** all the world of Islam,

who took behind him all **the prophets** and **messengers**, all **the saints** and **veracious ones**, all **the purified** and **the scholars**,

and demonstrated **Divine unity** with all his strength and opened up the way to **Divine oneness**;

has any doubt or suspicion, then, the power to conceal or obscure **the belief in God** which he demonstrated, or **the Divine unity** which he proved?

Since in the Nineteenth Word and Nineteenth Letter we have defined and described briefly and to a small degree in **Fourteen Droplets** and **Nineteen Signs** from **the water of life** of that **Clear Proof's knowledge** that **miracle-displaying Being** together with his various miracles,

we shall here content ourselves with this indication, and conclude with a benediction for him:

On Dokuzuncu Söz'de târif edilen ve **kitab-ı kebirin âyet-i kübrâsı**

ve o Kur'an-ı Kebir'deki **ism-i azâmı** ve o **şecere-i kâinatın çekirdeği** ve en münevver meyvesi

ve o sarây-ı âlemin güneşi ve Âlem-i İslâmın **bedr-i münevveri**

ve **Rububiyet-i İlahiyenin dellâl-ı saltanatı** ve tılsım-ı kâinatın **keşşaf-ı zihikmeti** olan **Seyyidimiz Muhammed-ül Emin Aleyhissalâtu Vesselâm**,

bütün enbiyayı sayesi altına alan Risâlet cenahı ve *bütün Âlem-i İslâmı himayesine alan* İslâmiyet cenahlarıyla hakikatın **tabakatında** uçan

ve bütün **Enbiya** ve **mürselîni**, bütün **Evliya** ve **siddikîni** ve bütün **Asfiya** ve **Muhakkikîni** arkasına alıp

bütün kuvvetiyle **vahdâniyeti** gösterip, arş-ı **ehadiyete** yol açıp gösterdiği

îmân-ı billah ve isbat ettiği **vahdâniyet-i İlahiyeyi** hiç vehim ve şübhenin haddi var mı ki, kapatabilsin ve perde olabilsin?

Mâdem On Dokuzuncu Söz'de ve On Dokuzuncu Mektub'da o **bürhân-ı katın âb-ul hayat-ı mârifetinden On Dört Reşha** ve **On Dokuz İşarat** ile, o **zât-ı mu'ciz-nümânın** enva'-ı mu'cizâtıyla beraber, icmâlen bir derece târif ve beyân etmişiz.

Şurada şu işaret ile iktifa edip, o vahdâniyetin bürhân-ı katını tezkiye eden ve sıdkına şehadet eden esâsâta işaret sûretinde bir salavat-ı şerife ile hatmederiz.

WWW.RISALETALAM.COM

O God! Grant blessings to the one who demonstrated Your necessary existence and unity, and testified to Your glory and beauty and perfection; the verified and veracious witness, the verifying articulate proof; the lord of the prophets and messengers, the bearer of the mystery of their consensus, affirmation, and miracles; the leader of the saints and veracious ones, the holder of the mystery of their accord, verifications, and wonder-working; the one with evident miracles, clear marvels, and decisive evidences which corroborated and affirmed him; who displayed exalted purity in his self, elevated morals in his duty, and lofty qualities in his Shari'a, perfect and free of all contradiction, to whom according to the consensus of the revealed and the Revealer and the one who revealed it to him, dominical revelation descended; the traveller through the Worlds of the Unseen

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِكَ وَ
وَحَدَانِيَّتِكَ وَشَهِدَ عَلَى جَلَالِكَ وَجَمَالِكَ وَكَمَالِكَ
الشَّاهِدُ الصَّادِقُ الْمُصَدِّقُ وَالْبُرْهَانُ النَّاطِقُ الْمُحَقِّقُ
سَيِّدُ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ الْحَامِلُ سِرِّ اجْتِمَاعِهِمْ وَ
تَصْدِيقِهِمْ وَمُعْجَزَاتِهِمْ وَإِمَامُ الْأَوْلِيَاءِ وَالصِّدِّيقِينَ
الْحَاوِي سِرِّ اتِّفَاقِهِمْ وَتُحْقِيقِهِمْ وَكَرَامَاتِهِمْ ذُو
الْمُعْجَزَاتِ الْبَاهِرَةِ وَالْحَوَارِقِ الظَّاهِرَةِ وَالِدَلَائِلِ
الْقَاطِعَةِ الْمُحَقِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ لَهُ ذُو الْخِصَالِ الْعَالِيَةِ فِي
ذَاتِهِ وَالْأَخْلَاقِ الْعَالِيَةِ فِي وَظِيفَتِهِ وَالسَّجَايَا السَّامِيَةِ
فِي شَرِيعَتِهِ الْمُكَمَّلَةِ الْمُنَزَّهَةِ لَهُ عَنِ الْخِلَافِ مَهْبِطُ
الْوَحْيِ الرَّبَّانِيِّ بِاجْتِمَاعِ الْمُنْزِلِ وَالْمُنْزَلِ وَالْمُنْزَلِ عَلَيْهِ
سَيَّارُ عَالَمِ الْعَيْبِ

#29

and of the Inner Dimensions of Things; the observer of spirits, who conversed with the angels; the sample of the perfections of the universe, in regard to both individuals, and species, and realms of beings; the most luminous of the fruits of the tree of creation; the lamp of truth; the proof of reality; the embodiment of mercy; the exemplification of love; the discloser of the talisman of the universe; the herald of the sovereignty of dominicality; the sign that the elevatedness of his collective personality was before the eyes of the world's Creator at the creation of the universe; the possessor of a Shari'a that indicates through the breadth of its principles and strength that it is the order of the Orderer of the World, drawn up by the Creator of the Universe.

وَالْمَلَكُوتِ مُشَاهِدُ الْأَرْوَاحِ وَمُصَاحِبُ الْمَلَائِكَةِ
أَنْمُوزُجُ كَمَالِ الْكَائِنَاتِ شَخْصًا وَنَوْعًا وَجِنْسًا (أَنْوَارُ
ثَمَرَاتِ شَجَرَةِ الْخَلْقَةِ سِرَاجُ الْحَقِّ بُرْهَانُ الْحَقِيقَةِ تَمَثَّلُ
الرَّحْمَةِ مِثَالُ الْمَحَبَّةِ كَشَافُ طَلْسِمِ الْكَائِنَاتِ دَلَالُ
سَلْطَنَةِ الرُّبُوبِيَّةِ الْمُرْمِزُ بَعْلُويَّةِ شَخْصِيَّتِهِ الْمَعْنُويَّةِ إِلَى
أَنَّهُ نُصَبَ عَيْنِ فَاطِرِ الْعَالَمِ فِي خَلْقِ الْكَائِنَاتِ ذُو
الشَّرِيعَةِ الَّتِي هِيَ بِوُسْعَةٍ دَسَاتِيرِهَا وَقُوَّتِهَا تُشِيرُ إِلَى
أَنَّهَا نِظَامُ نَاطِمِ الْكُونِ وَوَضْعُ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ

Yes, the One Who ordered the universe with this perfect and total order is He Who ordered this religion with its fine and beautiful order, our master, we are the community of the sons of Adam, our guide to belief, we are the community of believers, Muhammad ibn 'Abdullah ibn 'Abd al-Mutallib, Upon him be the most perfect blessings and most complete peace as long as the heavens and earth subsist, for he is the veracious and verified witness who summoned the leaders of witnesses and has instructed the branches of mankind throughout the centuries and all the regions of the world in elevated fashion with all his strength, with complete seriousness and utter steadfastness, and with the power of his certainty and perfect belief, testifying:

"I testify that there is no god but God, the One, He has no partner."

The Twelfth Flash, Which Has The Strength Of Suns

This Twelfth Flash of the Twenty-Second Word is such an ocean of truths that

all the previous twenty-two Words form only twenty-two drops of it, and it is a source of such lights that they form only twenty-two flashes of that Sun.

Yes, all the previous twenty- two Words are flashes of the stars of the verses shining in the skies of the Qur'an;

all are single droplets from the river of a verse flowing from that ocean of discernment distinguishing truth and falsehood;

each is but one pearl from a single of its verses, all of which are chests of jewels in the sublime treasury of God's Book.

Thus, the Word of God, which is in small part defined in the Fourteenth Droplet of the Nineteenth Word,

has been revealed from the Greatest Name, the Sublime Throne, and the greatest manifestation of dominicality,

#30

and it repeatedly states with all its strength within a breadth and elevatedness that binds pre-eternity to post-eternity and ties the ground to the Divine Throne,

and with the certainty of all its verses: *There is no god but God!*;

نَعْمَ إِنَّ نَاظِمَ الْكَائِنَاتِ بِهَذَا النَّظَامِ الْأَتَمِّ الْأَكْمَلِ هُوَ
نَاظِمُ هَذَا الدِّينِ بِهَذَا النَّظَامِ الْأَحْسَنِ الْأَجْمَلِ سَيِّدِنَا
نَحْنُ مَعَاشِرَ بَنِي آدَمَ وَ مُهْدِينَا إِلَى الْإِيمَانِ نَحْنُ مَعَاشِرَ
الْمُؤْمِنِينَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عَلَيْهِ
أَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ وَ أَتْمُّ التَّسْلِيمَاتِ مَا دَامَتِ الْأَرْضُ وَ
السَّمَوَاتُ فَإِنَّ ذَالِكَ الشَّاهِدَ الصَّادِقَ الْمُصَدَّقَ يَشْهَدُ
عَلَى رُؤُسِ الْأَشْهَادِ مُنَادِيًّا وَ مُعَلِّمًا لِأَجْيَالِ الْبَشَرِ خَلْفَ
الْأَعْصَارِ وَ الْأَقْطَارِ نِدَاءً عُلوِيًّا بِجَمِيعِ قُوَّتِهِ وَ بِنِهَايَةِ حِدِّ
يَتِّهِ وَ بِنِهَايَةِ وُثُوقِهِ وَ بِقُوَّةِ إِطْمِئْنَانِهِ وَ بِكَمَالِ إِيْمَانِهِ
بِأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

Güneşler Kuvvetinde On İkinci Lem'a

Şu Yirmi İkinci Söz'ün On İkinci Lem'ası, öyle bir bahr-ı hakaiktir ki;

bütün yirmi iki Söz, ancak onun yirmi iki katresi ve öyle bir menba-ı envardır ki, şu yirmi iki Söz, o güneşten ancak yirmi iki lem'asıdır.

Evet o yirmi iki aded Sözlerin her birisi, semâ-i Kur'an'da parlayan bir tek necm-i âyetin bir lem'ası

ve bahr-ı Furkan'dan akan bir âyetin ırmağından tek bir katresi

ve bir kenz-i âzâm-ı Kitabullah'ta her biri bir sandukça-i cevâhir olan âyetlerin bir tek âyetinin bir tek incisidir.

İşte On Dokuzuncu Söz'ün On Dördüncü Reşhasında bir nebze târif edilen o Kelâmullah;

ism-i âzamdan, arş-ı âzamdan, rububiyetin tecelli-i âzamından nüzul edip,

ezeli ebede rabtedecek, ferşi arşa bağlayacak bir vüs'at ve ulviyet içinde bütün kuvvetiyle

ve âyâtının bütün kat'iyyetiyle mükerreren

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

der,

it calls the whole universe to witness and makes it testify.
Yes, *altogether the world hymns: There is no god but God!*

If you look at the Qur'an with the eyes of a **sound** heart, you will see that its **six aspects** are so brilliant and transparent that

no darkness, no **misguidance**, no doubt or **suspicion**, no **trickery** could enter it or find a **fissure** through which to **enter** and violate its **purity**.

For above it is the **stamp of miraculousness**; beneath it, **proof and evidence**;

behind it, its **point of support**, **pure dominical revelation**; before it, **the happiness of this world and the next**;

on its right, questioning the reason and **ensuring** its **confirmation**; on its left, **calling on** the conscience to witness and securing its **submission**;

within it is self- evidently the pure **guidance of the Most Merciful**; its outside observedly consists of **the lights of belief**;

and its fruits, with all certainty **the purified** and veracious **scholars** and saints, *who are adorned with all the human perfections and attainments.*

If you fasten your ear to the breast of that tongue of the Unseen,

you will hear from afar a most **familiar** and **convincing**, an infinitely serious and **elevated heavenly voice equipped** with proof which repeats

“**There is no god but God.**” It states this so certainly it is at the degree of **‘absolute certainty’**, and illuminates you with a **‘knowledge of certainty’** resembling **‘vision of certainty.’**

In Short: Both God’s **Most Noble Messenger** (Peace and blessings be upon him) and **the Most Decisive Criterion of Truth and Falsehood** were suns.

One, **the tongue of the Manifest World**, pointing with the **fingers of Islam and Messengership** and **confirmed by all the prophets and purified ones supported by a thousand miracles**, demonstrated this truth with all his strength.

And the other, like **the tongue of the World of the Unseen**, indicating with the **fingers of right and guidance under the confirmation of all the creational signs in the universe within forty aspects of miraculousness**, demonstrates the same truth with all seriousness.

Is that truth then not clearer than the sun and more brilliant than sunlight?

Oh, obdurate little man sunk in misguidance! (*)

*{This is addressing someone who was trying to abolish the Qur'an.}

bütün kâinatı işhad eder ve şehadet ettirir. Evet

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ * بَرَابَرُ مِيزَنَدُ عَالَمٍ

Evet o Kur'ana **selim** bir kalb gözüyle baksan göreceksin ki: **Cihat-ı sittede** öyle parlıyor, öyle şeffaftır ki;

hiçbir zulmet, hiçbir **dalâlet**, hiçbir şübhe ve **rayb**, hiçbir **hile** içine girmeye ve daire-i **ismetine duhûle fûrce** bulamaz.

Çünkü üstünde **sikke-i i'câz**; altında **bürhân ve delil**;

arkasında **nokta-i istinadı**, **mahz-ı vahy-i Rabbanî**; önünde **saadet-i dâreyn**;

sağında, akli istintak edip **tasdikini temin**; solunda, vicdanı **istişhâd** ederek **teslimini tesbit**;

içi, bilbedâhe safi **hidâyet-i Rahmâniyye**; üstü, bilmüşahede hâlis **envar-ı îmâniyye**;

meyveleri, biaynelyakîn **kemâlât-ı insâniyye ile müzeyyen âsfiya** ve **muhakkikîn-i evliya** ve **sıddikîn** olan

o lisan-ı gaybın sinesine kulağını yapıştırıp dinlesen;

derinden derine, gâyet **munis** ve **mukni**, nihayet ciddî ve **ulvî** ve **bürhân** ile **mücehhez** bir **sada-yı semâvî** işiteceksin ki,

öyle bir kat'iyetle **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** der ve tekrar eder ki;

hakkalyakîn derecesinde söylediğini, **aynelyakîn** gibi bir **ilm-i yakîni** sana ifade ve ifaza ediyor.

Elhasıl: Her birisi birer güneş olan, **Resul-i Ekrem** Aleyhissalâtü Vesselâm ile **Furkan-ı Ahkem** ki

biri **âlem-i şehadetin lisanı** olarak **bin mu'cizât içinde bütün Enbiya ve Asfiyanın taht-ı tasdiklerinde İslâmiyet ve Risâlet parmaklarıyla** işaret ederek bütün kuvvetiyle gösterdiği bir hakikatı...

Diğeri: **Âlem-i Gaybın lisanı** hükmünde, **kırk vücuh-u i'câz içinde, kâinatın bütün âyât-ı tekviniyesinin taht-ı tasdiklerinde, hakkaniyyet ve hidâyet parmaklarıyla** işaret edip bütün ciddiyetle gösterdiği aynı hakikatı..

acaba o hakikat, güneşten daha bâhir, gündüzden daha zâhir olmaz mı?

Ey dalalet-âlûd mütemerrid insancık! (*)

*{Haşiye: Bu hitab, Kur'anı kaldırmağa çalışanadır.}

How can you oppose these suns with the lamp of your head, **dimmer** than a **fire-fly**?

How can you show **disdain** for them? Are you trying to extinguish them by puffing? Pooh to your **denying** mind!

Ateşböceğinden **daha sönük** kafa fenerinle nasıl şu güneşlere karşı gelebilirsin?

Onlardan **istiğna** edebilirsin? Üflemeyle onları söndürmeye çalışırsın? Tuuh! tuf.. senin o **münkir** aklına...

www.risaleglobal.com

How can you deny the words and **claims** which those two tongues of the Manifest and Unseen Worlds speak in the name of **the Sustainer of all the worlds** and **Owner of the universe**; which they speak on His behalf?

Oh, you **wretch**, **lower** and more impotent than a fly! Who are you that you attempt **to give the lie** to the universe's Glorious Owner?

Conclusion

O friend, whose mind is **alert** and heart, **attentive**!

If you have understood this Twenty-Second Word from the beginning up to here, take the twelve Flashes together in your hand,

and finding a **lamp of truth** as powerful as a thousand electric lamps, adhere to the below-mentioned **verses of the Qur'an**. Mount **the steed of Divine assistance**, ascend to **the heavens of truth**, rise to the Throne of Divine knowledge. **Declare:**

I testify that there is no god but You, You are One, You have no partner! (*)

{Bukhari, i, 214; Ibn Hibban, Sahih, i, 272; iii, 136, 227, 229.}

And, **saying,**

I testify that there is no god but God, He is One, He has no partner; His is the dominion and His is the praise; He gives life and gives death, and He is ever-living and dies not; in His hand is all good, and He is powerful over all things, (*)

{Baghawi, Sharh al-Sunna, v, 53, 75, 132; Ibn Hajar, Majma' al-Zawa'id, iv, 86-115; x, 85, 114.}

proclaim His unity over the heads of all the beings in the universe in this mighty mosque of the world.

Glory be to You! We have no knowledge save that which You have taught us; indeed, You are All-Knowing, All-Wise. (*)

(Qur'an, 2:32.)

O our Sustainer! Do not call us to task if we forget or fall into error. * Our Sustainer! Lay not a burden on us like that which you laid on those before us; * Our Sustainer! Lay not on us a burden greater than we have the strength to bear. * Blot out our sins. And grant us forgiveness. Have mercy on us. You are our Protector; help us against those who stand against faith. (*)

(Qur'an, 2:286.)

Nasıl o iki lisan-ı gayb ve şehadet, bütün **âlemlerin Rabbi** ve şu **kâinatın sahibi** namına ve O'nun hesabına söyledikleri sözleri ve **dâvaları** inkâr edebilirsin?

Ey **bîçâre** ve sinekten daha âciz, daha **hakîr**! Sen necisin ki, şu kâinatın Sahib-i Zülcelâl'ini **tekzibe** yelteniyorsun?

Hâtîme

Ey akılı **hüşyar**, kalbi **müteyakkız** arkadaşı!

Eğer şu Yirmi İkinci Söz'ün başından buraya kadar fehmetmişsen, On İki Lem'ayı birden elinde tut.

Binler elektrik kuvvetinde bir **sirac-ı hakikat** bularak, Arş-i âzamdan uzatılıp gelen **âyât-ı Kur'aniyeye** yapış. **Burak-ı tevfiğe** bin, **semâvât-ı hakaikte** uruc et, Arş-i mârifetullaha çık...

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ

de. Hem

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

diyerek, bütün **mevcûdât-ı kâinatın** başları üstünde ve **mescid-i kebir-i âlemde** vahdaniyyeti ilân et...

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

Our Sustainer! Let not our hearts deviate now after You have guided us, but grant us mercy from Your presence; for You are the Granter of bounties without measure. * Our Sustainer! You are He that will gather mankind together against a Day about which there is no doubt; for God never fails in His promise. (*)

(Qur'an, 3:8-9.)

O God! Grant blessings and peace to the one whom You sent as a Mercy to all the worlds, and to all his Family and Companions. And have mercy of us and have mercy on his community, through Your mercy, O Most Merciful of the Merciful. Amen.

And the close of their prayer will be: Praise be to God, the Sustainer of All the Worlds!*

(Qur'an, 10:10.)

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ
رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا
رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ أُمَّتَهُ بِرَحْمَتِكَ يَا
أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

www.risaleglobal.com